

İRFAN

Nº 38 Yanvar - 2010 - İctimai fikir jurnalı - 3 AZN

AĞILLI

BİÇƏCƏYİNİ
ƏKƏNDİR...

Redaktordan

Əziz oxucu!

Artıq 2005-ci ildən yola çıxan İrfan karvanı 2010-cu ilə qədəm qoydu. Hər keçən gün bir az daha təkmilləşən jurnalımızın geniş oxucu kütləsi tərəfindən təqdirlə qarşılanması bizi çox sevindirir. Redaksiyamızda gələn saysız zənglər, ünvanlanan məktublar çıxdığımız bu yolda bizə güc-qüvvət verir. Əzmimizi bir az da artırır. Şükürlər olsun ki, bu gün Azərbaycanın dörd bir yanından İrfan oxucularının səsini eşidirik. Paytaxtimiz Bakıdan tutmuş Naxçıvan MR-na, vətənimizin ucqar kəndlərinə qədər geniş ərazidə jurnalımızın əks-səda verməsindən qürur duyuruq. Günü-gündən çıçəklənən ölkəmizdə oxumağa marağın artlığı bir dövrədə masaüstü jurnalınıza çəvrilən İrfan jurnalı hədəflədiyi məqsədinə doğru irəliləməkdədir. Sizin dəstək olmağınız bizi daha çox çalışmağa həvəsləndirir. Ona görə də builki Abunə Kampaniyamıza sürətlə start verərkən sizi düşünərək bir-birindən gözəl hədiyyələr təklif etmək qərarına gəldik. Keçənilki kampaniyamızdan razi qaldığınızı bilirik. Ona görə bu il də abunəçilərimizə iki gözəl kitab hədiyyə etməyi düşünürük. İl erzində 12 İrfan jurnalı, 6 Bizim Ailə jurnalı, bir ədəd 595 səhifəlik "Peyğəmbərimizdən Həyat Ölçüləri" kitabı, bir ədəd 145 səhifəlik "Son ilahi din: Islam" kitabı sizi gözləyir. "Peyğəmbərimizdən Həyat Ölçüləri" kitabında Rəsulullahın hədisləri işığında gündəlik həyatımızda onun kimi yaşamağın yollarını oxuyacaq, "Son ilahi din: Islam" kitabı ilə də dinimizin gözəllikləri ilə tanış olacaqsınız. Hamısı bununla bitmir. Üstəlik Qurani-Kərimin səslisi CD-sini də abunəçilərimizə hədiyyə edirik. Qiymətlərimiz isə dəyişən dünyada dəyişməz olaraq qalır. Cəmi 25 AZN. Tələbələr üçün endirim kampaniyamız davam edir. Elə isə tələsin!

Bu sayımıza gəldikdə isə, buyki ana mövzumuzu Həzret Peyğəmbərin "Ağlılı o kəsdir ki..." hədisi-şərifindən yola çıxaraq "İstiqlal qurtaran ağlı" olaraq təyin etdik. Eyni zamanda içində olduğumuz Məhərrəm ayı və qarşısından gələn 20 Yanvar faciəsinə də yer ayırdıq. Bu sayımızda da bir-birindən gözəl yazılarla görüşünüzə gəldik. "Ağlılı odur ki...", "Təlim-Tərbiyə ana bətnində başlar", "Qəhrəmanlıq salnamesi", "Mübarək iz" məqalələrini sevə-sevə oxuyacağınızdan əminik. "Könlü rəhmət dərgahı qılmaq" başlıqlı yazı isə könül üfüqünüzdə yeni cığır açacaqdır.

Neçə-neçə illərə İrfanla birlikdə...

İRFAÑ

Yanvar/2010/Nº:38

ictimai fikir jurnalı

Dövlət Reyestr №: 1763

Təsisçi:

İpəkyolu MMC

Redaktor:

Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsul katib:

Elşən RZAYEV

Məsləhətçi:

Dr. Abbas QURBANOV

Abunə və reklam işlərindən məsul:

Niyazi YUSİFOV

Tel: 051 920 79 14

Redaksiya heyəti:

Akademik

Vasim MƏMMƏDÖLİYEV

Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ

Dr.Siracəddin HACI

Dr.Alpay ƏHMƏDOV

Eldəniz SALMANOV

Ramiz MƏMMƏDOV

Səadət MÜRŞÜDOVA

Arif HEYDƏROĞLU

Akif HÜSEYNOV

Fuad QULİYEV

Kompyuter dizaynı:

Ülvi MƏMMƏDOV

Copyright 2009 © All Rights Reserved

Created and supported by "irfan"

Foto:

«İRFAÑ»

İllik abunə qiyməti:

Ölkədaxili 25 manat

Xarici ölkələr üçün 60 avro

Ünvan:

Bakı şəhəri,

Cəfərov Qardaşları küç. 16

Tel: (+994 12) 492 32 23,

493 02 93

www.irfandergisi.com

E-mail

irfan@irfandergisi.com

irfandergisi@yahoo.com

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad zəruriidir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

İÇİNDƏKİLƏR

Tarixin acı səhifəsi Elşən RZAYEV	8
Təlim-tərbiyə ana bətnində başlar Ali ÇINAR	10
Nəsihət istərsən ölüm yetər Hacı Arif HEYDƏROĞLU	12
Qəhrəmanlıq salnaməsi Ülvi MƏMMƏDOV	15
Müsəlman və tənqid Dr. Mehman İSMAYILOV	16
Həyata hansı pəncərədən baxırıq Salih Zeki MERİÇ	18
Savadsız alim Eldar KƏRİMÖV	20
Abdullah ibn Abbas Rüfət ŞİRİNOV	22
Sevginin canlı nümunəsi Dr. Abbas QURBANOV	24
Düşmənim yoxdur deyənlərə... Lokman HELVACI	26
Quyudan göy görsənir Dr. İbrahim BAZ	34
Şaxta Baba Adem ŞAHİN	36
Mübarek iz Mübariz ƏLİOĞLU	38
Qonşuluq haqları və qonağa ehtiram göstərmək Aqil ƏLİYEV	40
Bir Nişə hekayəsi Dr. Rafiz MANFOV	42
Bir könül insanına könül gözüylə baxmaq Rövşən ƏLİOĞLU	46
Məni onun yanında basdırın Nazim MUSTAFAYEV	48
Hikmət lövhələri Kamran MƏMMƏDOV	50
Həyat dəftərindən Afiq İSGƏNDƏROV	52
Hazırcavaşalar Niyazi YUSİFOV	54
Xəbərlər	56

Həqiqi ağıl ilahi
qüdrətə təslim olandır

Nurlan MƏMMƏDZADƏ

4

Ağilli odur ki...

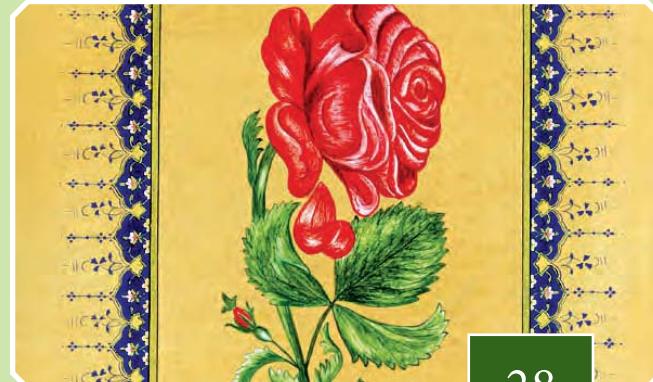
Sedat DEMİR

6

Könlü rəhmət
dərgahı qılmaq

Osman Nuri TOPBAŞ

28

Cənnətin açarı

Saleh ŞİRİNOV

44

HƏQİQİ AĞIL İLAHİ QÜDRƏTƏ TƏSLİM OLANDIR

Bizi yaradan saysız-hesabsız nemətlər bəxş etdi hər birimizə. Bu nemətlərin bəzisi gözlə görə bildiyimiz, bəzisi varlığını duyduğumuz və hiss etdiyimiz halda görə bilmədiyimiz nemətlərdir. Ümumiyyətlə isə Allah-Təalanın "zalum" - yəni özünə çox zülm edən- deyə vəsfləndirdiyi insan övladı Haqq-Təalanın verdiyi bu nemətlərə layiqincə şükür etmir. Nemətə layiqincə şükür etmək onu verənin yolunda istifadə etməklə mümkündür. Bizə bəxş edilən ən böyük nemətlərdən biri də ağıldır. İlk növbədə deyək ki, Allah insanı ağıl sahibi varlıq olaraq yaratmışdır. Çünkü ağıl insanı idraka, Uca Yaradana götürən vasitədir. Ağıl insana insanlığını, kainatın sahibini göstərən güzgündür. Həzrət İbrahimin hələ kiçik yaşlarında ağılla Allahın varlığını

dərk etməsi Qurandan xəbərdar olan hər kəsə məlumdur. Müqəddəs kitabımızda aqla dəlalət edən bir çox ayə vardır. "Ağıl etməzsinizmi?", "Ağıl etməzlərmi?" ibarələri bunlardan bəzisidir. Lakin ağlin da bir sərhədi, hüdudu vardır. İslam dini əvvəlcə insani ağılla düşünməyə dəvət edir. Ağılla düşünüb Allahın varlığını, əzəmətini qəbul etdikdən sonra isə təslimiyyət dediyimiz itaətə səsləyir insanı. Çünkü ağlin sərhədini aşmaq dünya və axırətdə felakətə səbəbdür. Səlim ağıl dediyimiz ideal ağıl Uca Yaradanın birliyini, Haqq dinin gerçeyini dərk etdikdən sonra Allaha təslim olandır. Həqiqi ağıl sahibi ağlini Allaha təslim edəndir. Əşyalara Allahın açdığı pəncərədən baxa bilənlər həqiqi ağıl sahibləridir. Əks təqdirdə ilahi əmrə boyun əməyən ağıl insanı həlaka

İlahi qüdrətin sərgiləndiyi kainatda baş verən bir çox hadisələrin ağıltərəfindən qavrana bilməməsi eynilə gözün müəyyən məsafəyə qədər görməsi, qulağın müəyyən məsafəyə qədər eşitməsi kimidir. Ağlin da hadisələri qavrayacağı bir sərhədi vardır.

da sürükləyə bilər. Bu gün kütləvi qırğıın silahları hazırlayan, insanların məhvini səbəb olacaq, varlıqlara zərər verən madələr, viruslar hazırlayan zəka nə dərəcədə sağlam ağıl adlandırla bilər? Məhz bu zaman Allahın Quranda insan üçün işlətdiyi “cəhul” – yəni çox cahil və cəhaləti, ağılsızlığı səbəbiylə özünə zərər verən sıfəti öz həqiqəti ilə ortaya çıxır. Deməli, ağıl iki tərəfi də kəskin bıçaq kimidir. Bəzən düzgün istifadə edilmədikdə sahibini də kəsər.

Ağlin vəzifəsi insanı ilahi səltənətin qapısına çatdırmaqdır. İlahi səltənət qapısına çatdıqdan sonra növbə təslimiyyətə gəlmişdir. Artıq orada da ağıla etimad etmək insanı zərərə sürükləyər. Hz. Peyğəmbərin “Allahın sıfətləri haqda düşünün, lakin zati haqda düşünməyin” tövsiyəsi də buna işarədir. Kəhf surəsində yer alan məşhur bir qissə var: Həzrət Musa ilə Xızır (ə.s)-in qissəsi. Musa kimi bir peyğəmbər sərf ağıln pəncərəsindən baxdığı üçün məhiyyətini anlamadığı hadisələrin Xızır (ə.s) tərəfindən şərhinə möhtac idi. Əslində bu qissə ağıln qəlb ilə birlidə hərəkət etməsinin zərurətini anladır hər birimizə. Lakin onu da vurgulamaq lazımdır ki, qəlb də Quranı-Kərimdə vəsf edilən qəlbisəlim olmalıdır. İlahi qüdrətin sərgiləndiyi kainatda baş verən bir çox hadisələrin ağıltərəfindən qavrana bilməməsi eynilə gözün müəyyən məsafəyə qədər görməsi, qulağın müəyyən məsafəyə qədər eşitməsi kimidir. Ağlin da hadisələri qavrayacağı bir sərhədi vardır. İmam Qəzali həzrətləri ağıl vasitəsiylə ilahi sirlərə vasil olmanın mümkünüsüzünü qavramış və ağıln hü-

dudlarına qəlbi həyatla keçməyin mümkünlüğünü dərk edərək belə demişdir:

“Ağlimı gərdim, qopacaq həddə çatdı və onun bir nöqtədən sonra aciz olduğunu dərk etdim. Anladım ki, ilahi sirləri qavramaq üçün Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s)-in ruhani füyuzatına nail olmaqdan başqa çarə yoxdur. Haqq-Təalaya dua və yalvarış halında oldum. Təfəkkür, riyazət və zikr kimi mənəvi tərbiyə nəticəsində ruhaniyyəti-Rəsulullahha qovuşdum və xilas oldum.”

Elm ağıln varlığını göstərir və biz adətən emlin çoxluğu ilə ağılin, zəkanın yüksəkliyini qiymətləndiririk. Halbuki Allah-Teala İsra surəsinin 85-ci ayəsində buyurur: **“Sizə çox az elm verilmişdir.”** Bu ayə insanın ağılla çox az elmə sahib ola biləcəyini bildirir. İnsan nə qədər öyrənirse öyrənsin yenə də ilahi əzəmət və qüdrəti anlamaqda acizdir. Rəvayət olunduğuna görə Musa Peyğəmbərlə Xızır (ə.s) gəmidə səfər edərkən bir quş gələrək dənizdən bir damla su alır. Bunu görən Xızır (ə.s) Həzrət Musaya “Bu dərya Allahın elmi, quşun dəryadan götürdüyü bir damla isə səninlə mənim Allahın elmindən ala biləcəyimiz nəsibimizdir.” -buyurur. Əgər bu böyük insanların elm dəryasından əldə edəcəkləri bir quşun dimdiyinə ala biləcəyi su qədərdirsə biz aciz bəndələrin hələ nə yerdədir görəsən? Bütün bu həqiqətləri göz önünde tutaraq Allaha boyun əyməyin zərurətini qəbul etməli və ağlımızızı ona ram etməliyik. Bu zaman **“Allahdan qorxun, O sizə (lazım olanı) öyrədər...”** (əl-Bəqərə, 282) ayəsinin təcəllisinə nail olarıq.

AĞILLI ODUR Kİ...

Insan oğlu daima yarış içindədir.
Kimi dünya, kimi üqba... Yüksək
plazalarda kompyuterinin başında
hesabına pul yatıran da, tarlada əkib-biçən
də. Avropanın ən inkişaf etmiş ölkəsindəki
insan da, Afrikada qızmar torpaq üstündə
ruzisini əldə etməyə çalışanda... Bu qovma-
qaçın bir dayanacağı var. Hansı ki, onunla
axırət həyatı başlayır. O da ölümdür...

Bizə həyatda ikən verilən hər şey ölü-
mün qapısında tamamən əlimizdən ali-
nacaqdır. Mal, mülk, gözəllik, təravət, bir
sözlə hər şey. Deməli, imtahan dünyasında
sahib olduğumuz hər şey ilahi məhkəmədə
bir-bir bizdən istənəcəkdir.

Dünyada qazanılanlar dünyada qalar.
Əsl qalıcı olan və bizə fayda verəcək olan
axırət həyatına özümüzlə birlikdə apara-
cağıımız əməllərimizdir.

Ayeyi-kərimədə buyurulur ki, axırət
həyatı daha xeyirli və qalıcıdır.

Hədisi-şərifdə də belə buyurulur: “Ağilli
o kəsdir ki, nəfsinə hakim olar və öldükdən
sonrası üçün hazırlıq görər. Aciz və axmaq
da o kəsdir ki, nəfsinə tabe olub Allaha qarşı
boş ümidi qapılan.”

Ağlıdan istifadə etmək müvazinəti qo-
rumaq deməkdir. Çünkü ağlı sabun kimidir.
Onu iradəli və doğru şəkildə işlətmək ən
çətin məsələdir. Lakin hissiyyatına, həva
və həvəsinə uyan hər kəs ağlıni başqa-
larından daha yaxşı işlətdiyini zənn edər.

Peyğəmbərimiz (s.ə.s):

“Vallahi, mən sizin üçün fəqirlikdən
qorxmuram. Lakin mən dünyanın sizdən
əvvəlki ümmətlərin önünə sərildiyi kimi
sizin də öünüñzə sərilməsindən və onların
dünya üçün yarışdıqları kimi sizin də ya-

Hədisi-şərifdə belə buyurulur: “*Ağilli o kəsdir ki, nəfsinə hakim olar və öldükdən sonrası üçün hazırlıq görər. Aciz və axmaq da o kəsdir ki, nəfsinə tabe olub Allaha qarşı boş ümidi qapılar.*”

rışmanızdan qorxuram. Dünyanın onları aldadıb həlak etdiyi kimi sizi də həlak etməsindən qorxuram.” –buyurur.

Allah-Təala Hədid surəsində əvvəlcə dünya həyatının həqiqətindən və insanların səhv yolda olmasından, gərəksiz yarışından bəhs edir. Sonra əsas və faydalı olan yarışa bu şəkildə işarə edir:

“(Ey insanlar!) Bilin ki, dünya həyatı oyun-oyuncaq, bər-bəzək, bir-birinizin qarşısında öyünmək və mal-dövləti, oğlu-uşağı çoxaltmaqdən ibarətdir. Bu elə bir yağışa bənzəyir ki, onun yetişdirdiyi bitki (məhsul) əkinçilərin xoşuna gələr. Sonra o quruyar və sən onun saralıbsolduğunu, daha sonra çör-çöpə dön-düyüünü görərsən. (Dünya malına aldananları) axırətdə şiddətli əzab, (dünya malına uymayanları isə) Allahdan bağışlanma və razılıq gözləyir. Dünya həyatıaldanışdan (yalandan) başqa bir şey deyildir. Rəbbiniz tərəfindən bağışlanmağa və genişliyi yerlər göyün genişliyi qədər olan, Allaha və Onun peygəmbərlərinə iman gətirənlərdən ötrü hazırlanmış Cənnətə nail olmaq üçün (yaxşı əməllər etməkdə) bir-birinizi ötüb keçməyə çalışın.” (el-Hədid, 20-21)

Allaha və Rəsuluna imanda, Allah və Rəsulunun təbliğ etdiyi həqiqətləri təsdiq və icra üçün əlinizdən gələni etməkdə, Allahın zikrinə və Haqq dinə xuşu ilə itətdə yarışın.

Allahın məğfirətini təmin edəcək olan şeylərdə, günahlarınıza tövbə etməkdə, şərən mükəlləf olduğumuz şeyləri yerinə yetirməkdə, yəni bütün günahlara son

verib var gücünüzlə Allaha itaətlə məşğul olmaq xüsusunda yarışın.

Abdullah bin Amr (r.a)-ın rəvayət etdiyi bir hədisdə də Rəsulullah (s.ə.s) əshabından:

“*İranın və Bizansın qapıları üzünüzə açıldığı zaman necə millət olarsınız?*” –deyə soruşdu. Aralarından Əbdürəhman bin Əvf (r.a): “Bize Allahın əmr etdiyi kimi deyərik (yəni Ona həmd və şükür edər, fəzlinin davamını və artıqlamasını diləyərik)” –cavabını verdi.

Rəsulullah (s.ə.s):

“*Bundan başqa heç nə etməzsinizmi?.. O zaman yarışarsınız. Sonra bir-birinizi həssəd apararsınız. Sonra bir-birinizi arxa çevirərsiniz. Sonra bir-birinizdən küsərsiniz. Yaxud da buna bənzər şeylər edərsiniz. Sonra mühacirlərin kasiblərinin yanına gedərək onlardan bəzisini digərlərinə idarəci edərsiniz.*” -buyurmuşdu. Rəsulullah (s.ə.s) bununla dünya üçün yarışın nəticəsinin həsəd, qəzəb və aynılıq olduğunu bildirdiyi kimi ümmətinə aşağıdakı tövsiyəni etmişdi:

“*Bir-biriniza qəzəblənməyin, bir-biriniza arxa çevirməyin, bir-birinizlə yarışmayın. Qardaş olun, ey Allahın qulları!*” İnsanların bir çoxu onlara verilən bu yarışma hissini və gücünü lazımsız yerlərə sərf edirlər. Allah-Təala bunu belə bəyan edir:

“*Onların bir çoxu günah (isləməkdə), düşmənlik etməkdə və haram yeməkdə bir-biriylə yarışırlar.*” Və Peygəmbərini

“*Ey Peygəmbər! Küfrə can atanlar, yarışanlar səni hüznləndirməsin (onlara kədərlənmə)*” deyə təsəlli edir.

TARİXİN ACI SƏHİFƏSİ

Ilk baxışda hicri qəməri təqvimindəki 12 aydan birinin adıdır Məhərrəm. Ancaq uca Yaradanın müqəddəs kitabından “əşhuri-hurum / haram aylar” deyə zikr etdiyi dörd aydan biri. Allah-Təala buyurur: “Həqiqətən, Allah yanında ayların sayı göyləri və yeri yaratdığı gündən bəri Allahın Kitabında on ikidir. Onların dördü (rəcəb, zilqədə, zülhiccə və məhərrəm) haram aylardır.” (Ət-Tövbə, 36)

Peygəmbərimizin ifadəsi ilə “Şəhrul-lahil-Muharrəm / Allahın ayı Məhərrəm” olaraq bildirilən bir ay. Əslində bütün dəqiqlər, saatlar, aylar, illər hamısı Alla-

hindir. Ancaq məhz Məhərrəm ayına “Allahın ayı” deyilməsinin hikməti bu ayın əhəmiyyətini bildirmək, eyni zamanda bu ayda ilahi rəhmətdən istifadə etməyi bir fürsət bilmək üçündür.

İstər Qurani-Kərimdə, istərsə də hədiyi-şəriflərdə bəhs edilən Məhərrəm İslam tarixində təqvimin başlanğıcı olaraq qəbul edilmişdir. Hicrətdən on altı il sonra (638), dövrün xəlifəsi Hz. Ömərin əmri ilə Mədinədə bir məclis toplanaraq tarix məsələsini həll etmək istədi. Hz. Əlinin təklifi və məclisdə iştirak edənlərin qəbul etməsi ilə Hz. Məhəmməd (s.ə.s)-in hicrəti İslam tarixinin başlanğııcı və Məhərrəmin

Aşura gününün Allah dərgahında da çox fərqli bir yerinin olduğu Fəcr surəsinin ikinci ayəsindəki: “And olsun on gecəyə...” ifadələrinin təfsirindən başa düşülür. Bəzi təfsirlərdə bu “on gecə”nin Məhərrəmin Aşura gününə qədər olan gecələr olduğu bildirilir.

də bu ilin ilk ayı olması qərara alındı.

Məhərrəm ayının digər aylar arasında kimi yeri necə fərqlidirsə, bu aydakı Aşura günü də digər günlərdən eləcə fərqlənir. Məhərrəm ayının 10-cu günü olduğu üçün əreb dilində “aşəra /on” deyə ifadə edilmişdir. Aşura gününün Allah dərgahında da çox fərqli bir yerinin olduğu Fəcr surəsinin ikinci ayəsindəki: “And olsun on gecəyə...” ifadələrinin təfsirindən başa düşülür. Bəzi təfsirlərdə bu “on gecə”nin Məhərrəmin Aşura gününə qədər olan gecələr olduğu bildirilir. Haqq-Təala bu gecələrə and içərək onların bərəkatını və müqəddəsliyini bəyan edir.

Allah Rəsulu (s.ə.s) də Aşura gününün üstünlüyünü belə bildirmişdir:

“Allah-Təala səmaları aşura günü yaratdı. Dağları aşura günü yaratdı, dənizləri aşura günü yaratdı, Qələmi aşura günü yaratdı, Lövhü aşura günü yaratdı, Adəm (ə.s)-i aşura günü yaratdı, Adəm (ə.s)-i həmin gün cənnətə qoydu. İbrahim (ə.s) aşura günü dünyaya gəldi. Allah-Təala onu aşura günü atəşdən qurtardı. İsmail (ə.s)-in əvəzinə qurbanlıq qoç aşura günü göndərildi. Firon aşura günü suda boğuldu. Allah-Təala Əyyub (ə.s)-i xəstəlik bəlasından aşura günü qurtardı, Adəm (ə.s)-in tövbəsini aşura günü

qəbul etdi, Davud (ə.s)-in günahını aşura günü qəbul buyurdu. İsa (ə.s) aşura günü doğuldu. Qiyamət aşura günü qopacaqdır.”

İslam tarixində belə mühüm yeri olan aşura gündündə oruc tutmaq da Peyğəmbərimizin tövsiyəsidir:

“Aşura günündə tutulan orucun Allah dərgahında o gündən əvvəl bir ilin günahlarına kəffarə olacağını ümid edirəm.” (Tirmizi, Savm, 47)

Bu gündə orucdan başqa xeyirxahlıq və sədəqə kimi güzel adətlərin də yaşadılmasına layiqli bir davranışdır. Peyğəmbərimiz möminin ailə üzvlərinə aşura gündündə hər zamankindan daha çox hörmət göstərməsini də tövsiyə etmişdir:

“Hər kim aşura günündə ailəsinə ikram edərsə, Allah-Təala da bir il müddətində onun ruzisinə bərəkət və bolluq ehsan edər.” (Ət-Tərəf, 2,116)

Aşura gününün mənəvi və feyzli iqlimi üzərində Kərbəla faciəsinin qaranlığı da görünür. Hicrətin 61-ci ilində Məhərrəm ayının 10-cu günü Həzrət Hüseyn (r.a) 55 yaşında ikən Kərbəlada şəhid edilmişdir. Yarım əsr əvvəl Peyğəmbərimizin şəxsən xəbər verdiyi, ürəkləri dağlayan bu hadisə Həzrət Hüseyni Cənnət gənclərinin seyidi olma şərəfinə ucaldı. Və beləcə Məhərrəm ayı xüsusən də bu ayın 10-cu günü olan Aşura günü İslam tarixindəki sevincili hadisərlə yanaşı, qiyamətə qədər gələcək nəsillərə haqsızlıqlara qarşı üşyan, haqq uğrunda mübarizə kimi qəhrəmanlıq nümunəsi oldu. Qəhərin içində sevinc, sevincin içində qəhər yaşıdan bu günü bir matəm olaraq yad etməkdənsə, tarixi əhəmiyyətini dərk etmək və yaşanmış hadisədən dərs çıxartmaq İslamın xarakterinə yaraşan bir davranışdır. Bu hadisə qarşısında qədər hökmünə boyun əyən hər bir müsəlman birləş və bərabərlik hisslerini daha da möhkəmlətməlidir.

TƏLİM-TƏRBİYƏ ANA BƏTNİNDƏ BAŞLAR

Yapon elm adamı Dr. Masaru Emoto donmuş su kristalleri üzerinde apardığı təcrübələri ilə məşhurdur. Təcrübələrində suyun ifadələrini yaxalamağa nail olmuşdu. Su kristalları fotosunu “Suyun verdiyi mesajlar” adlı kitabında nəşr edən Emoto bu araştırma ilə düşüncə və duyguların əşyaya təsirini isbat etmişdir.

Həddən artıq soyuq bir otağın içində son dərəcə güclü mikroskop və sürətli şəkilçəkmə mexanizmi lə yeni donmuş su kristallarının şəklini çekmişdir.

Dr. Emoto donmuş suda meydana gələn kristallara müəyyən fikirlər aşılıqlıda onlarda dəyişiklik baş verdiyini kəşf etmişdir. Yəni su kristalları düşüncənin şəklinə görə dəyişiklik göstərir.

Bu araşdırmadan yola çıxaraq vücudunun dörddə üçü sudan ibarət olan insanın ana bətnindəki vəziyyəti haqda düşünə bilərik.

Araşdırma iki məsələ diqqət çəkir:

Birinci suyun qaynağı: Aparılan təcrübələr nəticəsində çox təmiz qaynaqlardan gələn və sevgi dolu sözlər söylənən su nümunələrinin eynən qar dənələrinə bənzəyən çox parlaq, şəffaf, simmetrik və çox rəngli naxışlar formalaşdırıldığı görüldü. Bunu əksinə natəmiz bölgələrdən götürülən çirkli və ya neqativ düşüncələrə, pis sözlərə məruz qalan su nümunələri isə bulanıq, qeyri-simmetrik və tamamlanmamış naxışlar meydana gətirdi.

İnsan ana bətnində ikən ananın qanıyla bəslənir. Dünyaya gəldikdən sonra ananın südüylə, daha sonra isə digər qidalara bəslənir. Həkimlər hamilə qadınların siqaret, içki kimi zərərli maddələrdən uzaq durmasını şiddetlə tövsiyə edirlər. Çünkü bu maddələrin ana bətnindəki körpəyə mənfi təsiri doğuşdan sonra açıq şəkildə ortaya çıxır. Eynilə halal olmayan qidalara bəslənən uşaqların sonrakı həyatlarında əxlaqi pozuntuların ortaya çıxması kimi. Bu səbəbble qidanın halal olması çox mühümdür. Bədənimizə zərər verən qidalardan uzaq durduğumuz kimi mənəvi və əxlaqi inkişafımıza birbaşa təsir edəcək haram və şübhəli şəylərdən də uzaq durmaliyiq.

Halal qida ilə bəslənən ana öz balasını halal qida ilə bəsləmiş, ona dünyaya gəlmədən və hətta mənasını bilmədiyi halda Allahın sərhədlərini öyrətmış olur.

Qidanın halal və təmiz yoldan gəlməsi su qaynağının təmiz olması deməkdir.

NƏ ÜÇÜN TƏHSİL?

İkinci məsələ isə suya deyilənlərdir. Göründüyü kimi sevgi dolu sözlər söylənən su nümunələri qar dənələrinə bənzeyən çox parlaq, şəffaf, simmetrik və bəzəkli naxışlar meydana gətirir. Neqativ düşüncələrə, pis sözlərə məruz qoyulan su nümunələri isə tamamlanmamış naxışlar meydana gətirir.

Hələ dünyaya gəlməmiş, ana bətnindəki körpəyə deyiləcək və dinlədiləcək şeylər buna görə çox mühümdür. Ana-atanın da laşlığı bir evdə eşidilən səslər və ya qulaq cingildədən səslərlə dolu musiqi, yaxud da tez-tez pis sözlər danişan bir ananın dili uşağın gələcəyini hələ o dünyaya gəlmədən qaraltmaq deməkdir. Bulanıq və tamamlanmamış su naxışları kimi yaxşı tərəfləri korlanmış, pis tərəflərinin ölü açılmış, dalaşqan və yorğun halda dünyaya gəlməsinə səbəb olacaq.

Ana bətnindəki körpəyə sevgi və məhəbbət dolu kəlmələr söylənməli, gözəl şeylər dinlədilməlidir. Sükunət, ruh yüksəkliyi ana bətnində ikən hiss etdirilməlidir. Bu dövrədə azan, Qurani-Kərim, salavati-şəriflər oxunmalıdır. Bu səslər ona çox tanış gələcəkdir. Çünkü ruhu “Ələst-Bezmi”ndə Rəbbinin ona “Mən sizin Rəbbiniz deyiləmmi?” xitabında da eyni ləzzəti almışdır. Hətta azan və Qurani-Kərim dinlərkən ədəbə riayət etmək, beləliklə də uşağı dünyaya gəlmədən ədəbə alışdırmaq lazımdır. Allahın nişanələrinə, ayələrinə hörmət etməyin körpəyə rəhmət olacağına inanmaq lazımdır.

Əslində bu dövrü yaşayan ana hər sahədə ədəbə riayət etməlidir. Oturub-durmasına diqqət etməli, böyüye-kiçiyə ehtiramla yanaşmalı, sevgidə nöqsanlıq göstərməməlidir.

Mümkün mərtəbə saleh insanların yanında olmalı, həm özü, həm də körpəsi bu insanların söhbətinə qulaq asmalı və onlara sevgi bəsləməli, dünyaya gətirəcəyi uşağının da onlar kimi olmasını Allahanın istəməlidir.

Xülasə: Təlim-tərbiyə ana bətnində başlar. İnsanın ilk mürəbbisi də anasıdır.

İnsan oğlu bu dünyaya yatmaq, kef etmək, gün keçirmək üçün gəlməmişdir. Onun bir sıra məsuliyyətləri vardır. Hansı şərtlər altında və harada olursa-olsun həyatını ilahi riza istiqamətində dəyərləndirməlidir.

Əvvəlcə bu məsuliyyəti dərk etməli və bu istiqamət üzrə yaşamağa çalışmalıdır. Bunun üçün də ciddi bir təlimə ehtiyac var. İnsan oğlu dünyaya işlənməyə hazır saf bir mədən cövhəri kimi gələr. Amma zəif tərəfləri də vardır. Zəif xislətlərdən qurtulub özündə gizli olan cövhəri ortaya çıxara bilmək üçün təlim və tərbiyəyə mütləq ehtiyac vardır.

Allah-Təala qulundan Rəbbini tanıyb gözəlcə qulluq etməsini murad edir. Bu səbəblə kitablar göndərmiş, istədiyi qulluq keyfiyyətinin misalını da göndərdiyi peyğəmbərlər vətəsiylə öyrətmişdir. Məhz elə bu səbəblə ən böyük insan tərbiyəciliyi peyğəmbərlərdir və insanın tərbiyəsi peyğəmbər peşəsidir.

Eyni zamanda insana verilən bütün qabiliyyətlər bir fabrikdən keçməli olan xammal kimidir ki, işlənməsə ziyan olar. Əgər işlənərsə insan mələklərdən daha qiymətli bir varlıq

Hikmətnəzəriylə baxıldıqdakainatda heç bir şeyin səbəbsiz və boşuna olmadığı görüləcəkdir. İnsanın cövhərini ortaya çıxarmaq, onu layiq olduğu yüksək fəzilətlərə sahib hala gətirmək üçün çəkilən əziyyətlər, iztirablar bu təlim yolunun cəhd'ləri və xidmətləri də əsla boşuna deyildir. Ən kiçiyindən ən böyüyünə qədər.

Nəsihət istərsən ÖLÜM YETƏR

Sən olsaydın!

Xəstə ziyarətinə gedən deyil,
ziyarətinə gəlinən sən olsaydın...
Öləni seyr edən deyil,
ölümü gözləyən sən olsaydın...
Təlqin edən deyil,
təlqin verilən sən olsaydın...
Daim nəfəs alıb-verən deyil,
son nəfəsi verən sən olsaydın...
Ölüm həqiqətini görən deyil,
yaşayan sən olsaydın...
“İnna lillah...” -deyən deyil,
“İnna lillah...” deyilən sən olsaydın...
Cənə bağlayan deyil,
cənəsi bağlanan sən olsaydın...
Pal-paltarını soyan deyil,
paltarı soyulan sən olsaydın...
Tənəşirə qoyan deyil,
tənəşirə qoyulan sən olsaydın...
Cənazəni yuyan deyil,
cənazəsi yuyulan sən olsaydın...

Ölünü kəfənləyən deyil,
ölüsü kəfənlənən sən olsaydın...
Tabuta qoyan deyil,
tabuta qoyulan sən olsaydın...
Meyyit namazını qılan deyil,
meyyit namazı qılınan sən olsaydın...
Halallıq verən deyil,
halallıq istəyen sən olsaydın...
Cənazəni aparan deyil,
cənazəsi aparılan sən olsaydın...
Gözyaşı tökən deyil,
gözyaşı tökülən sən olsaydın...
Meyiti qəbrə endirən deyil,
meyiti qəbrə endirilən sən olsaydın...
Qəbirdə təkbaşına qoyan deyil,
qəbrə təkbaşına qoyulan sən olsaydın...
Məzarlıqdan qayıdır gedən deyil,
eyvah, ölmüşəm deyən sən olsaydın...
Sorğusu asan olan deyil,
Mələklərə cavab verə bilməyən sən
olsaydın...
Cənnət bağçasında olan deyil,

Cəhənnəm çuxurunda qalan sən
olsaydın...

Ne edərdin?

Heç düşündünmü?

İnsan tamahından daim dünyaya bağlı yaşayarsa, qəbir ona qaranlıq dəhliz kimi görünər. Ölümün dəhşəti heç bir şeylə müqayisə edilə bilməyəcək dərəcədə onu sıxar. Vəziyyət belə ikən insan bəzi əsaslara riayətlə mənliyini aşar və ruhunda gizlənmiş mələklik sıfəti istiqamətində mərhələlər qət edərsə, ölüm uca olan Rəbbə vüslətin məcburi bir şərti kimi görünər. Beləliklə eksər insanlarda soyuq üzpərməyə səbəb olan ölüm könüllərdə “rəfiqi-əlaya,” yəni ən uca dosta qovuşma həyəcanına çevrilər.

O zaman ölümü gözəlləşdirmək lazımdır.

Bu da Həzrət Məhəmmədin “Ölmədən əvvəl ölüñ!” - öyüdünün sirlərini və səbəblərini dərin düşünüb, axırət azuqəsini ona görə hazırlamaqla mümkündür.

Tövbə: Tövbə iradəsiz dönüş olan ölüm gəlməmişdən əvvəl iradəli şəkildə Allaha dönüşü ifadə edir. Tövbə qulun Allah ilə özü arasında olan əngəlləri peşmanlıqla aradan qaldırmasıdır.

Həzrət Mövlana deyir: “Peşimanlıq odu ilə dolu bir könüllə, yaşılı gözlərlə tövbə et! Çünkü çıçəklər günəşli və nəmli yerlərdə açarlar.”

Zöhd: Dünyanın nemətlərindən qəlbən əl çəkə bilməkdir. Zöhdün həqiqəti qeyri-iradi ölümündən əvvəl iradi olaraq əlxəsus maldan və candan qəlbən ayrılmışdır.

Füdayl bin İyaz deyir: “Hər kəsi qəflət yuxusunda uyudan bu gəldi-gedər dünya qızıldan, əbədi olan cənnət də torpaqdan ibarət olsayıdı, ayıq olan adamlar qızıldan ibarət oları deyil, torpaqdan ibarət oları seçərdilər.”

Təvəkkül: Ölmədən əvvəl bəndənin Rəbbinə siğinması və təslim olmasıdır. Təvəkkül tədbir və təşəbbüsleri bir kənara atmaq deyil, əksinə onlara istinad etdikdən sonra Allahın qüdrətinin əyan olmasına siğinmaqdır.

“Kim Allah'a təvəkkül etsə, (Allah) ona

kifayət edər.”¹ “Əgər möminsinizsə, Allaha təvəkkül edin!”²

Qənaət: Ehtiyacdən artıqə yol verməməkdir. Ölümle məcburi bir qənaət iqliminə girilir. Zənginliyin həqiqi ölçüsü bilavasitə qənaət, ilahi bölgündən razı qalmaq və özündən imkanları qısqanmamaqdır. Könüll zənginliyinin ləzzətini yalnız və yalnız qənaət ilə dadmaq olar.

“Qənaət bitməz – tükənməz bir xəzinədir!”³

Üzlət: Gedilən yolda zirvəyə çatmaq üçün şərt olan üzlət, qəlbi dünyəvi əlaqələrdən mümkün qədər təcrid edərək Allahe yönəldə bilməkdir. Seyri-sülük yolunda üzlət, bir künçə çəkilib hər kəsdən və hər şeydən

Ölümün dəhşəti heç bir şeylə müqayisə edilə bilməyəcək dərəcədə onu sıxar. Vəziyyət belə ikən insan bəzi əsaslara riayətlə mənliyini aşar və ruhunda gizlənmiş mələklik sıfəti istiqamətində mərhələlər qət edərsə, ölüm uca olan Rəbbə vüslətin məcburi bir şərti kimi görünər.

əlini-ətəyini üzmək deyil, əksinə xalq içində Rəbbinin yanında ola bilmə halını yaşamağı bacarmaqdır.

Zikr: Sevilənin qəlbədə yerləşməsi onun xatırlanması ilə mümkündür. Yad etmək nə qədər çox olsa, məhəbbət də o nisbətdə çoxalar. Allahı zikrin qəlbədə məkan tutması ilə mömimdə qulluq görüntüləri kamala doğru istiqamət götürür.

“Bilin ki, qəlbələr yalnız Allahı zikr etməklə aram tapar.”⁴

Təvəccöh: Allahdan qeyri hər cür cəlbedici dəvətdən uzaqlaşmaqdır. Saleh bir bəndənin Rəbbindən başqa həqiqi mənada nə bir istəyi, nə dostu, nə də məqsədi ola

bilər. Həqiqi səadət dünya həyatında Allaha və Onun rizası olan hər şeyə tam təvəccöh etməkdir.

Səbir: Nəfsin xoşa gəlməyən və iztirab verən hadisələr qarşısında sükunətə qərq olub Haqqa təslim olmasıdır. Bəndəni Allahın rizasından uzaqlaşdıracaq hər şeyə qarşı səbir etmək çox mühümdür.

“Allah hökm verənə qədər sabır et!”⁵

Müraqəbə: Müraqəbə qulun özünü hər an ilahi nəzarətdə təsəvvür edərək günahlardan uzaqlaşmasıdır. Bütün kainatda yalnız Allahın külli iradəsi və ilahi nizamı vardır. Bəndənin də ölmədən əvvəl bu ilahi nəzarətin əhatə dairəsində olması, onun qulluğunun səviyyə qazanması baxımından mühümdür. Qul bu təsəvvür və təfəkkür içərisində: “Nəfsini bilən Rəbbini bilar”-sirrinə nail olaraq Allaha yönəlmış olar.

Riza: Bəndənin, öz nəfsinin razılığından ayrılib Allahın razılığı çərçivəsində yaşamasıdır. Riza şüurun qəlbini təsfiyə və nəfsi təzkiyə etməsi nəticəsində səviyyə qazanmasıdır. Beləliklə bəndə aldadıcı və fani əşyanın əsarətindən azad olub yalnız və yalnız Haqqa ram olar. Böyük bir mənəvi şövq içində bu ifadədəki incəliyə qovuşar:

“Xoşdur mənə Səndən gələn
Ya qönçə gül, yaxud tikan!
Ya xilətü yaxud kəfən
Lütfün də xoş, qəhrin də xoş”

Təfəkküri-mövt: Ölümü düşünmək olan təfəkküri-mövt, qeyri-iradi olaraq ölüm gəlməmişdən əvvəl ölümü xatırlamaqdır. Beləliklə nəfsə qul olmaqdan uzaqlaşış şüurlu şəkildə Rəbbin hüzuruna hazırlanmaqdır.

Hər məzar daşı sükütu və ölüm dili ilə danışan alovlu bir nəsihətçidir. Qəbiristanlıqların şəhər daxilində və yol kənarlarında salınması bir növ əməli şəkildə təfəkküri-mövt (ölümü yada salmaq) üçün deyildirmi?

Dünya aldadıcı bir ilgim, axırət isə ölümsüz / əbədi bir həyatdır. Ölüm hər bir insanın xüsusi qiyamətidir. Qiyamətimizdən əvvəl oyanaq ki, peşmanlıq çəkənlərdən olmayıq.⁶

1 Talaq surəsi, 3-cü ayə

2 Maidə surəsi, 23-cü ayə

3 Deyləmi

4 Rəd surəsi, 28-ci ayə

5 Yunis surəsi, 109-cu ayə

6 Osman Nuri Topbaş, “Məhəbbətdəki Sirr”

QƏLBLƏR

İnsanı cəlb edir sevgi həvəsi,
Duymuşam həsrətdə yanmış qəlbləri.
Çox çətin isidir bahar nəfəsi,
Qişın şaxtasında donan qəlbləri.

Cahil oyanmadı qəflətdə yatdı,
Küfrün dənizində çoxları batdı,
Bir vaxt şeytan özü yoldan çıxartdı,
İndi haqqı görüb danan qəlbləri.

Çox da ki, oynamış həsrət oduynan,
Yandırar o səni öz inadıyanan,
İndi tanımlılar heç qəlb adıyanan,
Şeytanın adını anan qəlbləri.

Sağlam nəfsləri tox görəcəksən,
Çox kaman üstündə ox görəcəksən,
Sevgi ağacında çox görəcəksən,
Budaqdan budağa qonan qəlbləri.

Yaşanmış duyğudan bircə iz qalar,
Lillənmiş çaylardan axmaz saf sular,
Sınıq pəncərəni düzəltmək olar,
Düzəltmək olmayır sınaq qəlbləri.

Sahib Nəbiyev

QƏHRƏMANLIQ SALNAMƏSİ

O qanlı şənbə gecəsindən bizi iyirmi il ayırrı. Azərbaycan xalqının milli azadlıq hərəkatı fədailərinin vəhşicəsinə şəhid edildiyi 20 Yanvar gecəsini düşündükçə müxtəlif fikirlər gelir insanın ağlına. Aradan iyirmi il keçməsinə baxmayaraq Vətən uğrunda canlarından keçən bu fədailərin xatirəsi hələ də öz təzəliyini qoruyub saxlamaqdadır. Bu gün sürətlə inkişaf edən, gündən-günə çiçəklənən Azərbaycanımızın hər qarışında onları görmək mümkündür. Onlar əsarətə qarşı bir yumruğa dönen xalqın önündə gedən ığid oğullarımız və qızlarımız idı. Bu torpaq azadlığa çıxmadan onların müqəddəs qanları ilə yuyularaq düşmən kırındən təmizləndi.

Şəhidlik müqəddəs zirvədir. Çünkü şəhidlər yüksək amal uğrunda canlarından keçən ülvi insanlardır. Məhz buna görə də ilahi kitabımızda “şəhidlər ölməz, onlara ölü deməyin, onlar diridirlər” buyurulur. Onlar elə bizim qəlbimizdə də daim yaşayırlar. Hər bir azərbaycanının Sovet müstəmləkəsindən azad və firavan olmasında onların rolu əvəzolunmazdır. Onlar bu xalqa, bu vətənə olan borclarından çox-çox artıqlamasıyla çıxdılar. Qədirbilən xalqımız və Azərbaycanın inkişafına, dünyada tanınmasına böyük xidmətlər göstərən müdrik prezidentimiz İlham Əliyev cənabları hər zaman şəhidlərimizin əziz xatirəsini hörmətlə yad edir və onları gələcək nəsillər üçün bir nümunə göstərir. Bu gün paytaxtımız Bakıya gələn hər bir rəsmi qonaq ilk ziyarətini oradan başlayır. Çünkü Azərbaycanın müstəqilliyi də oradan başlayır. Bu da azadlıq fədailərinə göstərilən misilsiz hörmətin, ehtiramın bir nümunəsidir.

Azərbaycan xalqının başı çox bələlər çəkib, dəfələrlə yadelli təcavüzlərə məruz qalıb. Amma bütün sınaqlardan üzüağ çıxb. Heç bir zaman düşmən qabağında əyilməyib, sinmayıb. Qanlı Yanvar faciəsi şəhidlərimizsə tarixən keçdiyimiz qəhrəmanlıq salnaməsinin simvoluna çevriliblər. Bu gün Azərbaycanın elə bir şəhəri, elə bir rayonu yoxdur ki, orada 20 Yanvar şəhidlərinə abidə ucalmasın. Çünkü

**Onlar susdurulan haqqı dindirər,
Qaraca torpağı qiymətləndirər.
Donan vicdanları qeyrətləndirər,
Axı, el qeyrəti çəkdi ŞƏHİDLƏR**

Yanıvar / 1010
16
İRFAN

Başqalarını tənqid edən insanın əvvəlcə özünü tənqid etməsi lazımdır. Yəni güzgüdə əvvəlcə özünü görməsi lazımdır ki, buna da dilimizdə özünütənqid deyilir. Özünütənqid olmadan bir insanın inkişaf etməsi qeyri-mümkündür.

MÜSƏLMAN VƏ TƏNQİD

Müsəlmanın həyatında tənqidin yeri nədir? Cəmiyyətin inkişafı üçün çox əhəmiyyətli olan tənqidə yanaşma tərzimiz necədir? Çox təəssüf ki, buna veriləcək cavab mənfi olacaq. Quranda itab¹ ayələri ilə tənqid olunan bir Peyğəmbərin ümməti olan müsəlmanların tənqidini sevməmələri düşünürçüdür.

Tənqid dilimizə ərəbcədən keçib lügət mənası qiymətləndirmək, doğru olanı ortaya qoymaq deməkdir. Mədəni və müasir dünyadan ən əsas tələbatlarından biri olan tənqid terminoloji mənada hər hansı bir şeyin daha yaxşı olması və ya səhvin düzəldilməsidir. Bir şeyin və ya şəxsin yaxşı və pis yönlerini ortaya çıxarmaqdır. Tənqid insanı doğru düşünməyə, doğru söyləməyə və doğru olanı görməyə sövq edir.

İslamda tənqidə verilən önəmi anlamak üçün aşağıda verəcəyimiz misallara baxmaq kifayətdir:

1. Bir gün Hz. Peyğəmbər Məkkənin bəzi ən nüfuzlu qəbilələrinin müşrik olan rəisləri ilə söhbət edirdi. Onların -və onlar vasitəsi ilə Məkkə toplumunun- onun getirdiyi dinin haqq olduğunu qəbul etmələrini istəyirdi. Bu vaxt gözləri kor olan Abdullah b. Süreyh (ona İbn Ümmi Məktum

da deyilir) Peyğəmbər (s.ə.s)-ə yaxınlaşdı və Quranın ilk ayələrindən bir hissəsini ona təkrar etməsini və ya izah etməsini xahiş etdi. O anda daha çox önəm verdiyi bir mövzunun kəsilməsindən narahat olan Məhəmməd (s.ə.s) “qaşqabağını töküb üzünü çevirdi” və elə oradaca nazil olan Əbəsə surəsinin ilk on ayəsi ilə Hz. Peyğəmbərə xəbardarlıq edildi:

“(Peyğəmbər) qaşqabağını töküb üzünü çevirdi. Yanına korun (Abdullah ibn Ümmi-Məktumun) gəlməsindən dəyi. Nə bilirsən, bəlkə də, o (səndən İslama dair soruşub öyrənəcəkləri ilə) təmizlənəcəkdir! Yaxud öyüd dinləyəcək və bu öyüd ona fayda verəcəkdir! (Var-dövlətinə güvənib sənin öyüd-nəsihətinə qulaq asmağa) ehtiyachıss etməyənə (dövlətliyə) gəldikdə, Sən üzünü ona tərəf çevirirsən (onun sözünə qulaq asırsan). Onun (küfrdən) təmizlənməsindən sənə nə?! Yüyürə-yüyürə sənin yanına gələn və (Allahdan) qorxan kimsəyə gəldikdə isə, Sən ondan üz çevirirsən!”

2. Təbuk döyüşündən əvvəl bəzi münafiqlər Peyğəmbər (s.ə.s)-in yanına gəlib bəhanələr irəli sürərək döyüşdə iştirak etməyəcəklərini bildirdilər. Peyğəmbər (s.ə.s) də onların bu bəhanələrinin doğru olub-olmadığını araşdırmadan onlara döyüşdə iştirak etməmək üçün icazə verdi. Bu hadisədən sonra aşağıdakı ayə nazil oldu:

“Allah səni bağışlasın! (Allah səni əfv etdi). Doğru danışanlar sənə bəlli olmadan, yalançıları tanımadan əvvəl nə üçün onlara (cihadda iştirak etməməyə) izin verdin?” (ət-Tövbə, 43)

Bu misallar “ilahi tənqid”i göstərir. Lakin bir az sonra bəhs edəcəyimiz hədis “insanların ən fəzilətlisi olan” Peyğəmbərimizin yanıldığı zaman digər insanlar tərəfindən belə ona bildirildiyini ortaya qoyur:

“Peyğəmbər (s.ə.s) Mədinəyə gəlmişdi. (Bu vaxtlar Mədinə xalqı) xurma ağaclarını aşılıyırıldılar (süni yolla tozlandırıldılar). Rəsulullah onlardan, “Nə edirsiniz belə?”-deyə soruşduqda, onlar: “Biz bunu (həmişə) edirik”-deyə cavab verdilər. Rəsulullah: “Bəlkə siz belə etməsəniz də nəticə yenə yaxşı olar-dedi. Bundan sonra onlar da bu işi tərk etdilər. (Ertəsi il) xurmaların çiçəyi töküldü və ya az oldu (yəni az bar gətirdi). Bunu Hz. Peyğəmbərə söylədikdə o belə buyurdu: “Mən də bəşərəm. Dininizlə əlaqəli bir şey söylədiyim zaman onu alın. Ancaq öz fikrimə əsaslanaraq sizə bir şey əmr etdiyim zaman unutmayın ki, mən də bir bəşərəm.” (Müslim, “Fəzail”, 140)

Peyğəmbərimiz yanıldığı zaman həm Allah, həm də insanlar tərəfindən ona bildirilən bu yanlışları qəbul etmişdir. Çünkü Kəhf surəsində də bildirildiyi kimi o da bizim kimi ölümlü insandır. O zaman biz insanların öz həyatımızı tənqiddən uzaq tutaraq özümüzü məsum hiss etməmiz nə qədər doğru olar?

Ancaq başqalarını tənqid edən insanın əvvəlcə özünü tənqid etməsi lazımdır. Yəni güzgüdə əvvəlcə özünü görməsi lazımdır ki, buna da dilimizdə özünütənqid deyilir. Özünütənqid olmadan bir insanın inkişaf etməsi qeyri-mümkündür. “Unutqan olan” insanın yanılması normaldır. Lakin yanla biləcəyini qəbul etməməsi isə əlbəttə normal deyildir. Kamil insan tənqidlər nəticəsində zirvəyə yüksələn insandır. Buna görə də İslamın ruh yönünü təmsil edən təsəvvüf “özünü tənqid edərək ucalma sənəti adlandırsaq” yəqin ki, səhv etmərik.

Xülasə, tərifə olduğu qədər tənqidə də xoş baxsaq Quranın və Peyğəmbərin yetişdirmək istədiyi insan modelinə bir addım daha yaxınlaşmış olarıq.

1. İtab- qınamaq, danlamaq deməkdir.

HƏYATA HANSI PƏNCƏRƏDƏN BAXIRIQ?

Səhər vaxtları müsəlman üçün bir dəyərləndirmə zamanıdır. Dünənin hesabatı və o günün daha keyfiyyətli keçməsi üçün görüləcək işlərin planlandığı andır.

Könlü rahat, qəlbə aram tapmış, Allah-dan razı və Allahın da özündən razı olduğu, Quran ifadəsi ilə “müttəqilər” Allaha Allahın istədiyi kimi qulluq edən insanlardır.

Qurani-Kərimin ilk ayələrində “**O, müttəqilər üçün bir hidayət rəhbəridir**” ifadəsi keçir. Bu ilahi bəyandan anlayırıq ki, Quranın bir möminə rəhbərola bilməsi üçün onun Allahi lazımı şəkildə sevməsi və Onun əzəmətindən qorxması lazımdır.

Müsəlmanın daxili gözəlliyi, ruh saflığı və diriliyi üzünə sirayət edər.

Bəs Allahın razı olduğu bir müsəlmanda bu ülvi lətfətət haradan qaynaqlanır?

İlk növbədə müsəlmanın gündəlik qulluq vəzifələrinə necə və nə şəkildə başlayacağına baxaq:

Müsəlman sabahki günün qayğıından uzaq və içində olduğu anı Rəbbinə daha itaətkar keçirə biləcəyinin dərdində olmalıdır.

Gələcək qayğısı, ruzi qayğısı, məqam və mövqə qayğısı onu sonsuz bir ehtirasın içində salar.

Müsəlmanın həyatının hər anı “yaxşılıq mərkəzli” və “yaxşı niyyət” təməlində formalaşmalıdır. Müsəlman hər kəsə və hər şeyə qarşı bir “fədakarlıq” hissi içində olduqca itirəcəyi şeylər yalnız və yalnız dünyəvi mənfəətlər olacaqdır.

Bir günün ən bərəkətli zamanı səhər vaxtlarıdır. Ruzi o zaman paylanır. Qismətlər o zaman bölünür. Müsəlman qəlbə və bədəni diri

olan insandır. Səhər vaxtları Rəbbi ilə birbaşa qalmağı bacaran bir müsəlman əlbəttə ki, özünə ayrılan ruzini də alacaqdır. Və o zaman kəsiyinə aid olan təravətə sahib olacaqdır.

Səhər vaxtları müsəlman üçün bir dəyərləndirmə zamanıdır. Dünənin hesabatı və o günün daha keyfiyyətli keçməsi üçün görüləcək işlərin planlandığı andır. İlk növbədə Rəbbi ilə tənha bir zamanda və sadəcə aciz bir qul olaraq baş-başa qalaraq sarsılmaz bir bağ qurar. Yaradan ilə öz meracını yaşıyar. Bir mənada mənəviyyatına sarılıb o gün yaşayacağı hər cür mənfi və müsbət hadisələrə ilahi hökmün təcəllisi kimi baxar.

Səhər vaxtını əldən vermədən günə başlayan mömin qənaətkardır və ruhundıncdır. Bəla gəldikdə özündən görər, nemət gəlsə Rəbbinin ikramı olaraq qarşılalar.

Dan yeri yeni-yeni sökülməyə başlar-kən, bir çox insan hələ yuxudan oyanmadışkən müsəlman həm bədəni, həm də ruhi yönəndən təravətə qovuşmuş və gündəlik işlərində müəyyən məsaфə qət etmişdir. Erkən durmağın bərəkətini hələ günün ilk saatlarında görməyə başlayacaqdır.

Səhər Rəbbi ilə rabitədə olan qul işinə gedərkən böyük bir səbir və təmkin içində olar, iş atmosferində ətrafindakılara müsbət enerji yayar. Cənki bütün hadisələrə baxdığı pəncərə Allah ilə qurduğu əla-qənin gərəyinə görə olacaqdır. Əgər bir insana yaxşılıq edərsə onu Allah rızası üçün edər. Ya da işinin haqqını verməli olduğunu yenə Allahın ondan istədiyi bir iş əxlaqı gərəyi edər.

İş otağını Rəbbinin istədiyi şəkildə dizayn edər. Allahın razı olduğu və olmadığı işləri ayırd etməkdə fərasət sahibi olar. Fərz olan gündəlik ibadətləri yerinə yetirərkən heç bir zaman işindəki mövqeyi və ya qazancı onun üçün qulluqdan üs-

tün olmaz. O, ən yüksək rütbənin Allaha qulluq olduğunu hər dəfə hüzura durduqda anlayar. Azan səsi eşitdikcə rahatlanar, dəstəməz suyu ilə bədəninə bulaşan güñah kirləri təmizlənər.

Bir qardaşına təbəssümü sədəqə bilər və qardaşı üçün etdiyi bir duanın Haqq qatında geri çevrilmədiyini bilərək daima möminlərin yaxşılığını istəyər.

Müsəlman işindən çıxdıqda o günün hesabatını apararaq həmin gün gördüyü işinin haqqını verib-vermədiyini düşünərək özünü sorğuya çəkər.

Evində onu gözləyən yoldaşının və uşaqlarının da öz üzərində haqlarının olduğunu bilər və onlara şəfqət göstərməyin özünə verilən ilahi bir lütf olduğunu bilər.

Evinin cənnət guşəsi olması üçün roluunu nədən ibaret olduğunu bilərək ailə məfhumuna ona görə qiymət verər.

Müsəlman gecəni bir fürsət bilər və daxili rahatlığını təmin etmək üçün gecənin ehyasında həssas davranışlar. Vaxtında yatıb həm bədəninin haqqını verər, həm də gecə Rəbbinə qovuşmağın həyəcanını yaşıyar.

Gecələr mömin üçün Allahın bəxş etdiyi fürsət anlarıdır. Hər cür keşməkeşdən uzaq, daxili aləmini dinləmə və təkrar hesabatını aparmaq üçün ən gözəl zamanlardır.

Hər kəsin dərin yuxuda olduğu bir zamanda yuxudan fədakarlıq edərək Rəbbin hüzuruna durmaq necə də gözəl duyğudur. Bunu bacara biləcək bir imana sahib olan möminin həyatı daha bərəkətli və daha faydalı olar.

Allahın zikrini qəlbinə nəqş etmiş, qəlibi, ağlı və dili ilahi tərənnüm içində olan bir mömin əlbəttə ki, mənəvi olaraq sağlam mömindir.

Xülasə, günə Allah ilə başlayan mömin gününü Allah ilə yaşayacaqdır və gecəsində Allah üçün fədakarlıq edən mömin sabahki gününü də Allah üçün yaşayar.

SAVADSIZ ALİM

Həqiqətən də alimin savadsız olması çox qəribə səslənir. Etiraf etmək mümkünsə savadsızın alım olması bizim düşüncə tərzimizə zidd anlayışdır. Özümüzü tanıyandan bəri bu həqiqəti belə qəbul edib, yaşam tərzimizi bu anlayışlar üzərində bina etmişik. Bu bir həqiqətdir ki, onlarla kitabı olub, elmi adlara sahib olanları alım ünvanına layiq görüb, üzündən bir kəlmə oxuya bilməyənləri isə savadsız və cahil adlandırmışıq. Alim adlandırdığımız insanların həyatlarından ibrətlər alıb özümüzün həyat tərzimizi onun həyat tərzinə uyğunlaşdırmağa çalışmışıq. Savadsız və cahil dediyimiz insanların, o cümlədən babalarımızın, nənələrimizin və ağsaqqallarımızın söz və məsləhətlərini qu-

laqardı edib eşitməməzlikdən gəlmişik. Hətta kənara çəkilib istehza ilə “keçəlin dərmanı olsa, öz başına sürtər” deməkdən də çəkinməmişik. Bəs görəsən alimin nə və kim olduğunun dərinliyinə təmas etmişikmi? Alim deyərək nümunə qəbul etdiyimiz insanların həyatları özlərinə və bizim həyatımıza müsbət təsir edə bilibmi?

İlk olaraq onu qeyd etmək yerinə düşərdi ki, ərəb sözü olan alim ismi faildir. Bilən mənasını ifadə edir. Bilmək anlayışı çox geniş əhatəyə sahib olduğu üçün onun çeşidləri də sayılmayacaq qədər coxdur. Belə ki, özünüdərk mərhələsinə çatmış bütün insanların bir şeyləri öyrənib bilməsi, onun gələcək həyat tərzinin formalasmasına təsir edən ünsürlerin əsasını

təşkil edir. Bu qədər əhəmiyyət kəsb edən bir faktorun doğru dərk edilməsi də özü qədər əhəmiyyətlidir. Körpə ikən istək və təkliflərini ağlamaqla ifadə edən insan oğlu öz doğma ana dilini öyrənib fikirlərini onun vasitəsilə digər insanlara çatdırır. Atasının, anasının hərəkətlərindən kifayət qədər təsirlənərək yetişən gənc cəmiyyət arasında da ona evdə verilən tərbiyənin nümunələrini sərgiləyir. Müəyyən zaman çərçivəsində və müəyyən yaş dövrünə qədər hər bir kəsin ilk olaraq özünə örnək qəbul etdiyi insanlar ailə fərdləri olur. Ancaq yaşa dolduqca bu həyatı örnək götürmə məsələsi öz ünvanını ixtiyarı və qeyri-ixtiyari dəyişməyə doğru yol alır. Uşaq ikən bağçada öz yaşıdlarına atasının qəhrəmanlığından və hərəkətlərindən danışan bir şəxs orta məktəb həyatında dayısının, əmisin, universitet həyatında isə Hollivud ulduzlarının həyatından və qəhrəmanlıqlı salnaməsindən danışır. Bu dəyişim prosesini o vaxt normal qəbul etmək olar ki, bir gəncin qəlbində Hollivud ulduzunun sevgisi ata-ana sevgisinə qalib gəlməsin. Əgər dediyimizin əksi baş verərsə bu gün küçələrimizi dolduran hostçu, popçu formasında dolaşan gənclərimizin sayı daha da çoxalacaq. Hər birimizin bildiyi kimi yaşa dolduqca fərqli bilgilərin əldə edilməsi, düşüncə tərzinin dəyişməsinə səbəb olur. Bunun üçün də bu dünyada qazandığımız bilgilərin hər biri bizim xeyrimizə olmaya bilər. Buradan belə fikir də ortaya çıxır ki, hər alim dediyimiz insanların nə bilgiləri, nə də həyatları o qədər dəibrətə layiq deyildir.

Hər birimizin bildiyi
kimi yaşa dolduqca
fərqli bilgilərin
əldə edilməsi,
düşüncə tərzinin
dəyişməsinə səbəb
olur. Bunun üçün
də bu dünyada
qazandığımız
bilgilərin hər biri
bizim xeyrimizə
olmaya bilər.
Buradan belə fikir
də ortaya çıxır ki,
hər alim dediyimiz
insanların nə
bilgiləri, nə də
həyatları o qədər də
ibrətə layiq deyildir.

Mən burada bilgini iki hissəyə ayırmam istərdim: faydalı və faydasız bilgilər. Mənə elə gelir ki, bizim bu dünyada ilk vəzifəmiz faydalı və faydasız bilgilərin ayırdı edilməsidir. Bunu necə həyata keçirəcəyik deyirsinizsə əlinizi vicdanınız qoyub imanınızı yoxlayın. Baxın, görün ki, siz kimsiniz? Haradan geldiniz, haraya gedirsiniz? Əgər siz bu suallara cavab verə bilirsinizsə faydalı və faydasız bilgiləri rahatlıqla seçə biləcəksiniz. Biz bu dünyada elə seçim etməliyik ki, faydasız bilgilər, imtahana həsr edilmiş bu azacıq ömrümüzü məşğul etməsin. Biz özümüz üçün faydalı olan şeyləri öyrənək. Quran oxuyub, namaz qılanlara alım yox, molla desələr belə. Əsl alimlik haqqı və həqiqəti bilməkdir. Əsl alimlik əməlsiz bilgilərə sahib olub, kitab yüklü ulaqlara benzəmək deyildir. Bəli, ey Allah qorxusundan qəlbləri titrəyib, gözləri yaşalarla dolan kəslər, sizin cildlərlər kitablarınız, fərqli-fərqli elmi adalarınız olmasa da həqiqət alimi sizsiniz. Savadsız olsunuz da.

Son olaraq diqqət çəkmək istədiyim önemli nöqtə, var olan fikir və ideyaların fərqli baxış anlayışlarıdır. Mövzumuzun episentirini təşkil edən savadsız alim anlayışının olub olmadığını təmas etdikdən sonra bir həqiqəti hörmətli oxucuların diqqətinə çatdırmaq istəyirəm. Hörmətli oxucu! Həyatda heç bir zaman gözəl adlara və ünvanlara aldanma. Sənə min bir tərif və təzimlə verilən adlar sənin şəxsiyyətini formalasdırmağa kifayət etmir. El arasında gözəl bir söz vardır “ad insani ucaltmaz, insan adı ucaldar”.

ABDULLAH İBN ABBAS

Dəfələrlə Hz. Peyğəmbərin xeyir-duasını almış, təfsir elminin qurucusu, hədis ravisi, fiqh və digər İslami elm-lərdə fikri soruşulan gənc səhabə Abdullah ibn Abbas Allah Rəsulunun əmisi Abbasın oğlundur. Anası Həzrət Peyğəmbərin xanımı Meymunə anamızın bacısı, Xədicə anamızdan sonra İslamlı şərəflənən Lübəbə binti Fəddildir. Doğum tarixi dəqiq bilinməməklə yanaşı, hicrətdən 3 il əvvəl doğulduğu ehtimal olunur.

Yeni doğulmuş Abdullahı atası Abbas dərhal Hz. Peyğəmbərin yanına aparır. Allah Rəsulu onu qucağına alaraq “Ya Rəbb! Onu dində fə-qih (anlayış sahibi) qıl. Kitabın (Quranın) açıqlamasını ona öyrət” - deyə dua edərək, anasının qucağına verir və belə buyurur: “Buyur! Xəlifələrin atاسını götür”. Beləliklə, Hz. Peyğəmbər sanki Abbasi xilafətinin qurucusu və davamçılarının onun nəslindən olacağını xəbər vermiş oldu. Başqa bir məclisdə yenə Peyğəmbər əleyhissalam “Ya Rəbb! Bütün elm və hikməti bu başa ver. Onları təvil və təfsir edə bilsin. Ey Allahım! Bəşər övladına bəxş etdiyin bütün elm və hikmət bu gözəl sinədə toplansın” -deyə dua etmişdir. (Buxari, Vudu, 10) Məhz bu duanın bərəkətliylə günümüzə qədər həm təfsir elmində, həm də digər sahələrdə fikirləri önəm verilərək diqqətə alınmışdır. Təfsir elmindəki dərinliyinə görə ona *Sultanul-Müfəssirin* (*müfəssirlərin sultani*) deyilmişdir. Hətta Cənubi Afrika səfərinə İslam ordusunun elçisi sıfətiylə qatılan Abdullah bin Abbas buranın hökməndərini Cərcis və onun adamları ilə mübahisə etmişdir. Abdullahın fikri gücü və elmi səviyyəsi onları heyran qoymuş və “Bu, ərəblərin ən dərin alimidir” - demələrinə vadar etmişdir. Daha kiçik yaşlarında belə əshabın böyükleri onun elminə müraciət etmişdir. Yaşının

azlığına baxmayaraq bir çox elmi məclisdə öz yerini almışdır. Ancaq buna baxmayaraq heç bir zaman aldığı tərbiyəyə görə çox şeyi bildiyini iddia etməmiş, yersiz söz söyləməmişdir. Büyüklərin olduğu yerdə kiçiklərin susmasının daha düzgün olduğunu ifadə etmiş və buna riayət etmişdir. Elminin dərinliyinə görə də ona "Bahrul-ulum (elmlərin dəryası)" ləqəbi verilmişdir. Məkkədə yetişən bir çox fəqihin yetişməsində onun rolu böyükdür. Buna görə də ona "Məkkə təfsir məktəbinin qurucusu" deyilmişdir. Dörd xəlifə dövründə fiqhi fətvalar vermiş və önəmli vəzifələr icra etmişdir.

Abdullah bin Abbasın hədis rəvayətində də özünəməxsus yeri var. O, Peyğəmbər əleyhissalamdan 1660 hədis nəql etmişdir. Buna görə də hədis elmində muksirun (çox hədis rəvayət edən) alimlərdən sayılır. Rəsulullahın vəfatından sonra alim səhabələrin yanına gedər onların elmlərindən faydalandırıldı. Özü bu haqda belə deyir: "Səhabədən birinin yeni hədis bildiyini eşidən kimi o, günorta yuxusunda olarkən qapısının ağızında libasımı başımın altına qoyaraq gözləyərdim. Şübəsiz ki, onlardan icazə istəsəm verərdilər, ancaq mən onların qədir-qiyəmətini artırmaq üçün belə edərdim. Evdən cıxdıqları zaman məni qapının ağızında görünce "Ey Rəsulullahın əmisi oğlu! Niyə gəlmisən? Xəbər versəydiñ biz sənin yanına gələrdik" -deyərdilər. Mən də onlara, "Elmin ayağına gedərlər. Elm ayağa gəlməz." deyər, öyrənmək istədiyim hədisi öyrənib geri qayıdardım. Bu cümlə onun elmə və elm adamına nə qədər dəyər verdiyini göstərir.

Onun elmdə müraciət edilən alim olmasına səbəbi Peyğəmbər əleyhisalamın duası ilə yanaşı çalışqanlığı və zəkasıdır. O, bütün işlərini planlı görərdi. Həftənin müəyyən günlərində geniş xalq kütləsinə dini elmlər, ərəb dili, şeir və ədəbiyyat haqqında geniş təlimlər keçərdi. "Alimlər peyğəmbərlərin varisləridir" hədисini özünə şürə etmişdi. Onun elm və hikmət sevgisi hər elm aşiqinə örnəkdir.

Abdullah b. Abbas İslam tarixində siyasi fəaliyyətlərdən çox elmi və sağlam şəxsiyyəti ilə tanınmışdır. Yaşının azlığı və

Yaşının azlığı və xalası

Meymunənin Hz.

Peyğəmbərin zövcəsi olmasına görə tez-tez onları ziyanət edər və orada gecələyərdi. Digər səhabələrin bilmədiyi və ilk anda öyrənmə imkanı olmadığı məlumatları öyrənirdi.

Hətta namaz və digər gündəlik ibadətləri bilavasitə Rəsulullahdan öyrənmişdi.

xalası Meymunənin Hz. Peyğəmbərin zövcəsi olmasına görə tez-tez onları ziyanət edər və orada gecələyərdi. Digər səhabələrin bilmədiyi və ilk anda öyrənmə imkanı olmadığı məlumatları öyrənirdi. Hətta namaz və digər gündəlik ibadətləri bilavasitə Rəsulullahdan öyrənmişdi.

Abdullah bin Abbas suallara cavab verərkən önce Qurani-Kərimə baxar, orda cavab tapmazsa Rəsulullahın bu haqda bir ifadəsi olub-olmadığını araşdırar, sonra Həzrət Əbu Bekr və Ömrərin açıqlamalarına baxıb onları əsas alardı. Ən sonunda öz ictihadiyla məsələni həll edərdi. Bu da onun elmdə nə qədər təvazökar olduğunun isbatıdır.

Cox ağladığına görə yanaqlarında göz yaşlarının açıldığı izlər vardi. Ömrünün sonlarına yaxın gözləri kor olmuşdu. Buna görə aşağıdakı beyti məşhurdur:

"Allah gözlərimdən görmə nurunu alsa da, dilimdə və qəlbimdə o nur davam edir."

Abdullah bin Abbas ömrünün son bir həftəsini xəstə yatlıqdan sonra 687-ci ildə Taifdə vəfat etmişdir. Cənəzə namazını Hz. Əlinin oğlu Məhəmməd bin Hənəfiyyə qıldırmışdır. **Allah ondan razı olsun...**

Örnək kəlamlarından bəziləri:

Her hədisi hər kəsə söyləməyin, əqli dərk edəcək adama söyləyin.

Suyun buzu əritdiyi kimi, gözəl əxlaq da xətaları əridər.

Alimlərlə oturmaq ibadətdir...

SEVGİNİN CANLI NÜMUNƏSİ

Alimlərin, ariflərin və elm adamlarının yolunu getmək heç şübhəsiz ki, əbədi olan həqiqətin yolundan getmək deməkdir. Bu insanlar vasitəsi ilə əbədi olan həqiqətin izində olmaq hər bir insan üçün şərtidir. Çünkü onlar əbədi həqiqətin təmsilçiləridirlər. Onlar izlərində olanları doğru yolla haqq istiqamətinə aparan rəhbərlərdirlər. Elə buna görədir ki, dini-miz alimin mürəkkəbini şəhidin qanı qədər yüksəkdə tutmaqdadır. Tarix boyu yaşmış bəzi şəxsiyyətlər bu yolu biz insanlar üçün aydınlatmış, bizi qaranlıq və sonu uçurum olan istiqamətdən uzaqlaşdırılmışdır. Belə alim, mütəfəkkir, filosof və Haqq aşiqi insanlardan biri də Mövlana Cəlaləddin Rumıdır.

Mövlana “mən Hz. Məhəmməd (s.ə.s)-in yolunun tozuyam”- deməklə getdiyi yolu izini, böyüklüyünü, mənasını, ağırlığını, məsuliyyətini göstermiş və son nəfəsinə qədər də bu yolda olmuşdur. Qələmə aldığı əsərləri ilə biz insanlara bu yolu təbliğ etmiş və göstərmişdir. Onun sevgi ilə yoğrulmuş dilinə və həyat anlayışına zamanından asılı olmayaraq hər bir insanın ehtiyacı vardır. Çünkü Mövlana hər kəsi həqiqətə və ədalətə çağırmış və bunun üçün sanki ney kimi inləmişdir. Tarix boyu bu iniltiyə qulaq asan minlərlə insan haqq yolunu tapdı, İslami qəbul etdi və müsəlman oldu. Mövlana aşiqi olan hər bir insanın ruhu cismindən ayrılar, göylərdə səma etdikdən sonra Uca Yaradana yaxınlaşar. Mövlana dərgahında ən qəddar ürəklər əriyər və su kimi axaraq saflaşar. Onun yanında söz yerini mənaya, əbədi vüsətə və musiqiye verər. Ölümü “şəbi arus” yəni toy gecəsinə oxşadan Mövlana bu dünyadan müvəqqəti

və keçici olduğunu dilə gətirərək əbədi həyatı üstün tutmuşdur.

Mövlananın həyat pirinsipləri arasında kin və nifrətə yer yoxdur. Bu elə bir dəyərdir ki, müasir günümüzdə bütün dünyanın bu dəyərlərə çox ehtiyacı vardır. Elə buna görə də Mövlana insana eşq güzgüsündə özünü seyr etməyi söyləyir. Mövlana “**Al-lah-Təala məni eşqin şərabından (məcaz olaraq) yaratmışdır**”- deyir. Bununla o, yaradılmışların ən dəyərlisi olan insanı ucaltmaqla layiq olduğu yeri qazanmağa çağırılmışdır. Necə ki, Fərhad Şirini üçün eşq naminə mümkün olmayan dağı yarmağa başlamışdır, Mövlana da insanları daxili aləmlərinə baxmağa çağırmışdır. İnsan ruhunu saflasdırmalı və Uca Yaradanına layiq olmalıdır. Elə buna görə də bu gün minlərlə insan onu oxumağa davam edir və onun yolunun təqibçisidir. İrfan sahibi olmaq istəyən insanlar onun yolunun qulu olmağa çalışmışdır. Bu gün minlərlə insanın Mövlana aşiqi olması və onu oxumasının sırrı və hikməti də elə budur.

Mövlana İslam dünyasının ən amansız hücumlara məruz qaldığı zamanlarda səlib yürüşlərinin və monqol istilalarının tüğyan etdiyi şəraitdə hər kəsin ümidsizliyə düşdüyü bir vaxtda “**Bizim dərgahımız ümidişsizlik yeri deyildir**”- deyib gələcəyə yeni bir qapı açmışdır. O, hər kəsin həqiqətdən nəsibinin olduğuna inandığı üçün hamiya ürəyinin qapısını açmış və kimsəni bu qapıdan qovmamışdır. Bununla o, insanların qəlblərinə İslamın ruhunu yerləşdirmiş, bədənin arzularından uzaqlaşaraq ruhun ucalığına çatdırmağa çalışmışdır.

Ruhunu Allaha təslim edən Mövlananın cənazə mərasimində on minlərlə müsəlmanla bərabər on minlərlə də qeyri-müsəlman iştirak etmişdir. Çünkü o, böyük eşq insanı idi, bu eşqi ilə minlərlə insan könlünü fəth etmiş və hələ də etməkdədir.

manla bərabər on minlərlə də qeyri-müsəlman iştirak etmişdir. Çünkü o, böyük eşq insanı idi, bu eşqi ilə minlərlə insan könlünü fəth etmiş və hələ də etməkdədir. Onun insana qiymət verən fəlsəfəsi yüz illəri aşaraq günümüzə qədər çatmış, gələcək nəsillərə də yol göstərəcəkdir.

Lakin bu gün dünyada bəzi qüvvələr sahib olduqları hakimiyət, pul və silaha güvenərək bütün dünyaya hakim olacaqlarını düşünürlər. Sədi Şirazi deyir.

*Məzlumun qurumuş dodağına söyləyin
gülşün*

Zalimin dişləri əlbət çürüyəcəkdir.

Tarixdən özüne arxayın çox insan keçdi. Amma heç biri Mövlana qədər yaddaqlan və xatırlanan olmadı. Çünkü heç kim başqasına zülm edərək ədaləti bər-qərar edə bilməz. Elə buna görə də bütün müsəlmanlar dünyaya dostluğu, qardaşlığı, sülhü, ədaləti və sevgini yaymaqla məsuldur və bundan qətiyyən vaz keçməməlidir. Öz alovu ilə başqa bir şamı da yandıran şam heç bir şey itirməz, əksinə onda olan işığın daimi olmasına və onun daşıdığı missiyanın davamına səbəb olar.

**Quru duadan əl çək! Ağac istəyən,
yerə toxum əkər.** Qaranlıq dünyamızda var olan işqları söndürmək əvəzinə olanların sayını artırmaq və daha çox insanın aydınlanmasına çalışmaq lazımdır. Çünkü dinimiz olan İslam **comərdlikdə axan su kimi olmayı** istəyir. Yaradılmışların ən şərəflisi olan insana yaraşan da elə budur. Müsəlmanın vəzifəsi tərtəmiz olan bu dünya torpağına təmiz sevgi ilə toxum əkməkdir. Çünkü əkdiyi bu toxum onun əbədi dünyasını qurtaracaqdır.

Ruhunu Allaha təslim edən Mövlananın cənazə mərasimində on minlərlə müsəlmanla bərabər on minlərlə də qeyri-müsəlman iştirak etmişdir. Çünkü o, böyük eşq insanı idi, bu eşqi ilə minlərlə insan könlünü fəth etmiş və hələ də etməkdədir.

DÜŞMƏNİM YOXDUR DEYƏNLƏRƏ...

Qan davası və düşməni olma-
maq ətrafdakılarla yola getmək
və mədəni insan olmaq, hər
kəs tərəfindən təqdir edilən biri olmaq,
böyüklərə ehtiramda nöqsansız olmaq, ki-
çiklərə sevgi və mərhəmətdə dərya kimi
olmaq, özündən aşağıdakılarla və yuxa-
ridakılarla xoş münasibət qurmaq, heç
kimə güldən ağır söz söyləməmək, bütün
əxlaqi gözəllikləri yaşamağa çalışmaq, pis
vərdişlərdən uzaq bir həyat yaşamaq...
Bütün bunlar insanların da təqdir etdiyi,
sevilməyə, təqdirəlayiq olmağa yarayan
xüsuslardır. Yəni, bunları edərsinizsə sizə
düşməncilik edən qalmaz.

Yuxarıda sadalanan xüsusiyyətlərin ha-
misi məndə artıqlamasıyla var və heç düş-
mənim də olmayıb deyəniniz ola bilər.
Lakin siz kimə görəsə hələ dünyaya gə-
lərkən potansiyel düşmən olaraq gəldiniz.
Əgər dünyaya insan olaraq gəlmisinizsə
bu, sizin üçün qaçınılmaz haldır. Qaçı-
nilmazdır, çünkü siz də ona düşmən ol-
maq məcburiyyətindəsiniz. Yəni, o düş-
mənlə sülh bağlamaq imkanınız da yox-
dur. Könlünü alsam, istədiklərindən bə-

zisini etsəm bəlkə düşmən olmaqdan
vaz keçər dediyiniz zaman onun toruna
düşmüş olarsınız. Məhz buna görə də siz
də ədavətinizi davam etdirmək məcbu-
riyyətindəsiniz. Yəni, oyunun sonunda ya
o, ya da siz qalib gələcəksiniz. Söhbətin
şeytandan getdiyini bilirsiniz yəqin ki.

Onun sizə olan düşmənciliyi əslində
sizə deyil, amma ulu babanıza olan düş-
mənliliyindən və prinsipindən irəli gə-
lir. O, padşahlar padşahının yanında çox
hörmətli və yüksək məqamda ikən sə-
nin ulu babanla sınağa çəkilmiş, ulular
ulusu Rəbbin tərəfindən. Onun sənə düş-
mənciliyi ulu babanın tarixi qədər əzə-
lidir. Eyni zamanda sənin qiyaməti gö-
rəcək nəvən qədər də əbədidir. Çünkü
qiymətə qədər Rəbbindən möhlət istə-
miş və saraydan qovulmasına səbəb olan
babanın övladlarına, yəni sənə, mənə, ona
sağımızdan, solumuzdan, önmüzdən, ar-
xamızdan gəlib nəyin bahasına olursa-ol-
sun bizi azdıracağına dair andlar içmişdir.

O, çox yaşlı olduğu üçün eyni zamanda
çoxbilmışdır. Ulubabamızın yaradılışındakı
cövhərlərin də nə olduğunu bildiyi üçün

“Sən onu torpaqdan yaratdırın, məni isə oddan” deyərək etiraz edib Allahın səcdə et əmrinə üşyan etmişdi. Yəni o, bu gün də Adəm oğullarının nələrdən xoşlanıb-xoşlanmadığını, zəif nöqtələrinin və arzularının nələr olduğunu psixo-sosial incəlikləriylə çox yaxşı bilir. Kimə hardan yaxınlaşmaq lazımlı gəldiyini bilmək xüsusunda ondan daha üstün birini yaradıbmı görəsən Xalıq?

İnsanlığın ortaqlı düşməni şeytan haqqında bir-birimizə nə qədər xatırladıcı olساq yenə azdır.

Mövlana həzrətlərinin Məsnəvisində anlatdığı hekayə nə qədər də mənalıdır. Xain, mələkən şeytan az qala iynənin dəliyindən girməyə çalışır.

* Bir nəfər gecə vaxtı Allahı zikr edərək dilini, dodağını mənəvi yönündən şirinləşdirmək üçün “Allah, Allah!” deyirdi.

* Şeytan ona dedi ki, “Sənin “Allah, Allah” deməyinə cavab olaraq “Ləbbeyk – Nə istəyirsən, qulum” səsi gəlmir. Ey bu sözü çox söyləyən adam, nə vaxta kimi belə deyəcəksən?”

* “Allah-Təaladan sənə bir cavab gəlmir. Sən bu sıxılmaz, bu utanmaz üzünlə daha nə zamana qədər “Allah” deyəcəksən?”

* Adamın bütün sevinci qaçıdı, könlü qırıldı. Zikrdən əl çəkib başını yastığa qoydu və yatdı. Yuxuda yaşıl bir çəmənlikdə Hz. Xızırın gördü.

* Xızır (ə.s) ona dedi ki: “Niyə zikrdən

əl çəkdi? Allahın adını anmaqdən niyə peşman oldun?”

* Adam: “Etdiyim zikrin cavabında mənə bir “Ləbbeyk” deyən yoxdur. Allahın qapısından qovulmaqdən qorxuram.”

* Xızır (ə.s) dedi ki: “Sənin “Allah” deyişin Allahın “buyur” deməsidir. Sənin o yalvarışın, yanmanın da Allahın xəbərçisidir. Çünkü zikr etmək arzusunu sənə O verdi.

* Sənin “işim çox, zamanım yox, yorgunam” deməyin, hiylələrə baş vurmanın, “Allahi layiqincə zikr edə bilmirəm” deyə düşünməyin, çarələr axtarmağın bizim səni özümüzə çəkməyimizdən, ayağındakı dünya sevgisi bağlarını açmağımızdanıdır.

* Sənin qorxun, eşqin Allahın lütfünün kəmənidir. Sənin hər “Ya Rəbbi!” deyişin altında “Ləbbeyk” deyişləri var.

* Haqq bilgisindən xəbərsizlərin canı bu duadan uzaqdır. Çünkü onun “Ya Rəbbi!” deməsinə izin yoxdur. Ona zikrdən zövq alma ləzzəti verilməmişdir.

* Bir zərərə, bir sıxıntıya uğradığı vaxt inləyib Allaha yalvarmaması üçün onun ağzına da, könlünə də mənəvi kilidlər vurulmuşdur.”

Gördüyüümüz kimi əzəli düşmənimiz tapıldığı ən kiçik boşluqdan girməyə çalışır. Ona görə diqqətli olaq. Reklam etmiş kimi olduq, amma İrfan jurnalının gələn aykı nömrəsində yenə ondan bəhs etməyə davam edəcəyik inşallah.

O, bu gün də Adəm oğullarının nələrdən xoşlanmadığını, zəif nöqtələrinin və arzularının nələr olduğunu psixo-sosial incəlikləriylə çox yaxşı bilir. Kimə hardan yaxınlaşmaq lazımlı gəldiyini bilmək xüsusunda ondan daha üstün birini yaradıbmı görəsən Xalıq?

KÖNLÜ RƏHMƏT DƏRGAHİ QILMAQ

Islamın hikmət və həqiqətlərindən məhrum bir insan dünya həyatının imtahan hadisələri içində davamlı dəyişən şərtlər səbəbiylə ruhaniyyət və nəfsaniyyət arasında ləngər vurar. Bu hələliyə eynən;

Qaranlıq, firtinalı və girdablı bir okean-dakı sükanı qırılmış bir gəmi kimidir. Ruhunun möhtac olduğu mənəvi istiqaməti itirdiyi üçün nəfsin hansı girdabında həlak olacağı məchullar arasındadır.

Həyat yolçuluğunun çıxılmaz dəhlizlərində dolaşan insanın qulluq heysiyyatı və şərəfini itirməməsi, əbədi səadətini məhv etməməsi və digər tərəfdən də İslamın incəlik və zərafətini idrak edə bilməsi üçün təqib etməli olduğu yolu sırf aciz ağlıyla kəşf edə bilməsi mümkün deyildir. Bu əbədiyyət yolçuluğunda ilahi irşad qanunlarının hökmranlığına və rəhbərliyinə şiddətli ehtiyac var.

Bütün varlıqlar həyatlarını sürdürə bilmək üçün bəslənməyə məcburdurlar. İnsan da belədir. Həyatda maddə və mənə tarazlığı içində doğru bir yol tutma bilmək üçün ağlını səlim hala gətirməyə, qəlbini Quran və Sünnənin nuru ilə bəsləməyə, qısapası, ilahi tərbiyəyə girməyə məcburdur.

MƏHƏBBƏT VƏ İTAƏT

Hədisi-şərifdə buyurulur:

“İnsan sevdiyi ilə bərabərdir.” (Buxari, Ədəb 96)

Allah Rəsulunu sevmək Ona itaəti və qəlbi rabitə ilə bərabərliyi zəruri qılır. Çünkü məhəbbət iki qəlb arasındaki bir cərəyan xəttidir. Sevginin səviyyəsi də bu xəttin necə olduğuna bağlıdır. Bu qəlbi bərabərlik nəbəvi əxlaqdan nəsiblənərək duygu dərinliyinə çata bilmək və Xaliqin nəzəriyələ məxluqata baxış tərzini qazana bilməklə mümkündür.

Yəni, könüllər Allah Rəsulunun haliylə həmhal ola bildiyi ölçüdə Onunla bərabərliyin feyz və bərəkətinə nail ola bilir. Belə bir məhəbbət isə itaət, fədakarlıq və çalışmağa bağlıdır. Allaha məhəbbət Onun Rəsuluna böyük bir iman vəcdiyə tabe olmayı labüdülsədirir. Necə ki, ayeyi-kərimədə belə buyurulur:

“(Ya Rəsulum!) De: Əgər siz Allahi sevirsinizsə, mənim ardımca gəlin ki, Allah da siz sevsin və günahlarınızı bağışlasın...” (Ali-İmran, 31)

“İnsanların eləsi də vardır ki, Allahın razılığını qazanmaq yolunda (Allah rızası üçün) öz canını fəda edər.” (Əl-Bəqərə, 207)

İnsanın əsl məchullarını məlum qıla-
caq və axirət kimi idrakda aciz qaldığı
aləmlərin qaranlıq keçid və sürprizlərini
aydınlaşdıracaq, onun ruhunu səadətə qo-
vuşduracaq olan xüsus Allah-Təalaya tam
bir təslimiyyət və məhəbbətlə itaətdir.
Bəndə yalnız bu şəkildə Allahın razı qala-
cağı mənəvi kamilliyyə nail olar.

Bu xüsusda təqib ediləcək ən salamat
yol da Rəbbimizin bütün insanlığa kamil
insan modeli olaraq ərməğan etdiyi Həz-
rət Peyğəmbər ﷺ in nurlu izi ilə getmək-
dir. Onun könül aləmindən nəsib alaraq
vəcd və məhəbbətdə dərinləşməyə çalış-
maqdır.

MƏNƏVİ KAMILLİK

Bu yola sədaqətlə baş qo-
yanların qəlb aləmləri geniş
bir rəhmət dəryasına çev-
rilir. Çünkü Rəhman və
Rəhim olan Allah Əziz
Peyğəmbərini də bütün
aləmə rəhmət olaraq
göndərmiş və onu insan-
lığı mərhəmət vəsfiyələ
nümunə etmişdir.

Nəticə etibarı ilə Allah
Rəsulunun könlündən layi-
qincə pay ala bilənlərin kö-
nülləri də bütün məxluqatı qu-
caqlayan bir mərhəmət dərgahına
çevrilir. Onlar artıq nəfsani maneələrinin,
şəxsi mənfəət hesablarının əsaretindən
azad olmuşlar. Könülləri Allah və Rəsulul-
lah məhəbbəti ilə həqiqi məhəbbətin ləz-
zətini dadmışdır. Bu səbəblə bütün fani
həzz və ləzzətlər onların nəzərində öz
əhəmiyyətini itirmişdir. Onların bütün
cəhdli, düşüncəsi, qayğısı, dərdi və iztirabı
bütün məxluqatın səadəti üçündür.

Çünkü onlar ilahi və nəbəvi tərbiyə nə-
ticəsində “nəfsi, nəfsi!” ekoizmindən qur-
tulmuş, “ümməti, ümməti!” qayğıkeşliyinə
qovuşmuşlar. Başqalarının dərdinə şərik

olan, onların sevinciyə də sevinən rəqiq və
həssas bəndə olmuşlar. Öz qurtuluşlarının
başqalarının da qurtuluşuna cəhd etmək-
dən keçdiyini dərk etmişlər.

Haqqıa vüslətin hansı qəlbi səviyyəyə
bağlı olduğunu aşağıdakı qissə necə də gö-
zəl ifadə edir:

Bəyazid Bistami -quddisə sirruh- nəql
edir:

Bizim dövrümüzdə minlərlə vəli vardi.
Fəqət əsrin qütblüyü vəzifəsi Əbu Hafs
adlı bir dəmirçiyyə verilmişdi. Bunun hik-
mətini öyrənmək üçün dükanına getdim.
Onu çox dərdli və məhzun halda gördüm.
Səbəbin soruşduqda kədərlə belə dedi:

“Görəsən mənim dərdimdən daha
böyük dərd, məndən daha dərdli
bir adam varmı? Dərdim budur
ki, əcəba, qiyamət günü üm-
məti-Məhəmmədin hali necə
olacaq?”

Sonra ağlamağa başladı,
məni də ağlatdı. Maraqla so-
ruşdum:

“Başqalarının əzabə düçər
olmasına nə üçün bu qədər
kədərlənirsən?”

Əbu Hafs həzrətləri belə
cavab verdi:

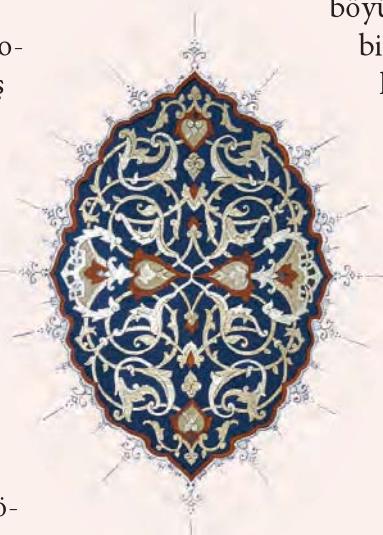
“Mənim fitrətim mərhəmət
və şəfqət mayasıyla yoğrulmuşdur.

Əgər əhli-qəflətin bütün əzabı mənə
yükəlib onlar əfv edilsə mən bundan çox
məmnun olaram və dərdim də sona çə-
tar...” dedi.

Bu cavabdan sonra anladım ki, Əbu Hafs
həzrətləri “nəfsi, nəfsi” deyənlərdən deyil,
peyğəmbər məşrəbində olub “ümməti,
ümməti” deyənlərdəndir.

Gördüyüümüz kimi Rəhmət Peyğəmbəri
ﷺ -in könül iqlimindən nəsib alan pey-
ğəmbər varislərinin hər hali rəhmət dər-
gahı bir könlün yüksək həssasiyyətini eks
etdirir.

“Türküstandan Şama qədər olan ərazidə

*bir din qardaşımın barmağına batan tikan
mənim barmağıma batmışdır... Bir qalbdə
hüzn varsa o qəlb mənim qəlbimdir*" deyən Həsən Harakani həzrətləri bir anlıq dalgınlıqla din qardaşlarının uğradığı fəlakəti düşünmədən öz salamatlığına sevindiyi üçün otuz il boyunca o anın tövbə və istigfarnı edən Seriyy Saqati həzrətləri və onun kimi Haqq dostlarının dərin hissiyyatı bu halın saysız təzahürlərindəndir.

FƏZİLƏT ÜSTÜNƏ FƏZİLƏT

Lazım gəldikdə nəfsindən də vaz keçərək daima qayğıkeş bir ruhla şəfqət və rəhmət saçan Haqq dostlarından Rabi həzrətləri iflic olmuşdu. Bir gün qapısına bir yoxsul gəldi. Rabi həzrətləri:

"- Ona bir şəkərverin!" -dedi. Çünkü özü şəkəri çox sevirdi. "Sevdiyiniz şeylərdən (haqq yolunda) sərf etməyincə savab aćıtmazsınız..." (Ali-imran, 92) ayəyi-kəriməsini bu cür anlayırdı.

Rabi həzrətlərinin ağrıları artdığı zaman ürəyindən toyuq əti keçdi. Qırx gün özünü saxlayıb toyuq əti yemədi. Bir gün xanımına:

"Qırx gündür ürəyim toyuq əti istəyir. Bəlkə vaz keçə bilərəm deyə özümü saxlamağa çalışıram." -dedi.

Xanımı:

"Sübhanallah! Özünü yeməkdən saxladığın şeyə bax! Allah bunu sənə halal qılışdır!" -dedi.

Rabi həzrətlərinin xanımı dərhal bazara gedib bir toyuq aldı. Toyuğu kəsib qızartdı. Gözəl çörək də bişirərək Rabi həzrətləri üçün yaxşı bir süfrə açdı. Elə bu zaman qapıya bir yoxsul gələrək:

"Allah rizası üçün bir sədəqə verin ki, Allah sizə bərəkət versin!" -dedi.

Bu mənzərə qarşısında Rabi həzrətləri toyuğu yeməkdən vaz keçib xanımına:

"Bu toyuğu al, qapıdakı möhtacə ver!" -dedi.

Xanımının vermək istəmədiyini gör-

dükədə:

"Sənə dediyimi et!" -dedi.

Bu səfər xanımı:

"Heç olmazsa onun üçün daha xeyirli olacaq bir şey et!" -dedi.

Rabi həzrətləri:

"Yaxşı, nə edəcəyimi söylə!" dedikdə xanımı belə cavab verdi:

"Toyuğun pulunu verək, sən də arzusunda olduğun toyuqdan ye!"

Rabi həzrətləri:

"Çox gözəl təklifdir. Bu toyuğu alacaq qədər pul gətir!" -dedi. Xanımı pulu gətirdikdə Rabi həzrətləri:

"İndi bu pulu toyuğun yanına qoy və ikisini də o adama ver!" -dedi.

Xanımı da həm pulu, həm də toyuğu yoxsula verdi. (Bursəvi, Ruhul-Bəyan, (Ali-İmran, 92)

Şübhəsiz ki, bu hal səxavətin zirvə səviyyəsi olan "İSAR" fəzilətidir. Yəni öz imkanlarını Allah rızası üçün bir din qardaşına verə bilmə fədakarlığıdır. Allah-Təala bu fəziləti ayəyi-kərimədə necə də gözəl tərif edir:

"Onlar öz iştahaları çəkdiyi halda yeməyi yoxsula, yetimə və əsirə yedirərlər. (Və sonra da yedirtdikləri kimsələrə belə deyərlər:) "Biz sizi ancaq Allah rizasından ötrü yedirdirik. Biz sizdən nə bir mükafat, nə də bir təşəkkür istəyirik. Həqiqətən, biz Rəbbimizdən, çox sərt, cətin gündən qorxuruq!" Allah da onları o günün şərindən qoruyacaq, onlara gözlilik və sevinc bəxş edəcəkdir (üzlərinə təravət verəcək, qəlblərini sevindirəcəkdir)." (əl-İnsan, 8-11)

MƏRHƏMƏT ÜFÜQÜ

Budur İslam əxlaqi. Lazım gəldiyi zaman öz ehtiyacından fədakarlıq edərək bir din qardaşının könlünü xoşnud etməklə rahatlıq tapan mükəmməl bir qəlb səviyyəsi inşa etmişdir. Bu qəlbi kamilliyə nail olanlar

“Möminlərin dərdləriylə dərdlənməyənlər onlardan deyildir.” (Hakim, Müstədərək, IV, 352; Heysəmi, Məcməuz-Zəvaid, I, 87)

“Qonşusu ac ikən tox yatan bizdən deyildir” (Hakim, II, 15/2166a.) hədisi-şəriflərini bütün məna ehtişamı ilə qavramışlar. Yəni, əllərinin çata bildiyi hər yerdən və hər şeydən məsul olduqlarını almışlar. Aclığınsa sadəcə mədənin acmacasından ibarət olmadığını, əsas ruhların ac qalmasının insanı daha ciddi xəstəlik və böhranlara sürükleyə biləcəyini dərk etmişlər.

Misilsiz örnek şəxsiyyətimiz Həzrət Məhəmməd Mustafa ﷺ bir gün əshabına:

“Nəfsim qudrət əlində olan Allaha and içirəm ki, bir-birinizi mərhəmət etmədiyiniz müddətdə cənnətə girə bil-məzsiniz.” -buyurmuşdu.

Əshabi-kiram:

“Ya Rəsulallah! Biz həmimiz mərhəmətliyik.” -dədilər.

Allah Rəsulu ﷺ buyurdu:
“(Mənim qəsd etdiyim) mərhəmət sizin anladığınız şəkildə yalnız bir-birinizi olan mərhəmət deyildir. Əksinə, bütün məxluqata şamil olan mərhəmətdir, (bəli) bütün məxluqata şamil mərhəmət!” (Hakim, IV, 185/7310)

Yəni Rəsulullahın şəfqət və mərhəməti ümum bəşəri idi. Zira onun mübarək könülü bütün məxluqata Xaliqin nəzəriylə baxış tərzi qazanmışdı.

Bunun üçün də o, düşməninə belə mərhəmətlə baxa bilən bir ruha sahib idi. Necə ki, Bədir döyüşündə ordular qarşı-qarşıya gəlmış, Rəsulullah ﷺ döyük olmadan rəzlığa gəlmək üçün müşriklər tərəfə elçilər göndərərək son xəbərdarlıqları edirdi. Bu əsnada Hakim bin Hizamın da aralarında olduğu bəzi müşriklər mü-

səlmanların hovuzundan su içməyə gedilər. Müsəlmanlar onlara mane olmaq istədikləri zaman Allah Rəsulu ﷺ:

“İzin verin içsinlər!” –buyurdu. Onlar da içdilər. Daha sonra Hakimdən başqa bu müşriklərin hər biri qılınc çəkdikləri İsləm ordusu tərəfindən öldürüldü. Hakim isə gələcəkdə İslamlı şərəflənəcəkdi. (İbn Hişam, II, 261)

Yenə müsəlmanlara illər uzunu hər cür zülmü rəva görən Məkkə müşrikləri achiğa və qıtlığa məruz qaldıqda Rəhmət Peyğəmbəri ﷺ onlara ərzaq göndərmişdi. Beləliklə də bir vaxtlar müsəlmanları baykot edərək achiqdan ölümə tərk etmiş olanlara İslamin nə qədər yüksək bir əxlaq anlayışına sahib olduğunu təbliğ etmişdi.

Rəsulullah ﷺ hər fürsətdə Yaradandan ötrü yaradılanlara şəfqət, mərhəmət, nəzakət və xüsusişlə könlük qirmamaq həssasiyyətini təlqin edirdi. Bu sayədə qəlblər incəlir, nəzakət və zərafət zirvələşir, İslamin gülər üzünü təmsil edəcək bir könül atmosferi təsis edilirdi.

**Yaş bir budağın
belə lazımsız yerə
qırılmasına könlü razı
olmayan Rəsulullah ﷺ
ümmətini hər fürsətdə
ve hər şeyə qarşı
nəzakət, zərafət, lətfət
ve mərhəmətə dəvət
edirdi.**

edir, xüsusişlə də qoyun və keçilərin üstündəki kir və tozların təmizlənməsini istəyirdi. (Heysəmi, IV, 66-67)

Bir ilan və ya zərərlı heyvan öldürüləcəksə ona əziyyət edilmədən, bir vuruşa öldürülməsini əmr edirdi.

Səhabədən Əbud-Dərda ﷺ dəvələrinə həddən artıq çox yük vuran insanlarla rastlaşdı. Dəvə üçün ağırlığından ayağa qalxa bilmirdi. Əbud-Dərda ﷺ dərhal dəvənin üstündəki artıq yükləri götürüb heyvanı ayağa qaldırdıqdan sonra sahiblərinə belə dedi:

“Əgər Allah-Təala heyvanlara etdiyiniz əziyyətləri əfv edərsə sizə böyük bir məğfirət etmiş olar. Mən Rəsulullah ﷺ in belə buyurduğunu eşitdim:

“Allah-Təala bu dilsiz heyvanlara qarşı yaxşı rəftar etmənizi əmr edir! Münbit bir ərazidən keçəniz heyvanların bir az otلامasına izin verin. Quraq bir yerdən keçəniz oradan sürətlə keçin, belə yerlərdə vaxt itirək heyvanlara əziyyət və zərər verməyin!” (İbn Həcər, əl-Mətalibull-Aliyə, II, 226/1978)

Bir gün Rəsulullah ﷺ qoyun sağıan bir adama rast gəlmışdı. Ona:

“Ey filankəs, heyvani sağdığın zaman balası üçün də süd saxla!”

-buyurdu. (Heysəmi, VIII, 196)

Səvadə bin Rəbi ﷺ bu möhtəşəm zərafət və mərhamət misalını nəql edir:

“Həzrət Peyğəmbərin hüzuruna çıxıb ondan bir şey istədim. Mənə bir neçə (3 ilə 10 arasında) dəvə verilməsini əmr etdi. Sonradan belə tövsiyə etdi:

“Evinə qayitdiğin zaman ev xalqına söylə, heyvanlara yaxşı baxınlar, yemlərini armıqlamasıyla versinlər! Yenə onlara tapşır ki, dirnaqlarını kəssinlər və beləliklə heyvanları sağarkən məmələrini incidib yaralamasınlar!” (Əhməd, III, 484; Heysəmi, V, 168, 259, VIII, 196)

Yenə Peyğəmbərimiz ﷺ əshabıyla Məkkəyə gedərkən yolları üstündə yatan bir ceyrana rast gəldi. Aləmlərə Rəhmət olan Rəsulullah əshabından birinə hər kəs keçib gedənə qədər ceyranın yanında gözləyib kiminsə onu narahat etməsinə mane olmasını tapşırırdı. (Muvatta, Həcc, 79; Nəsai, Həcc, 78)

On min nəfərlik orduya Məkkə fəthinə gedərkən də yolda balalarını əmizdirən bir köpək gördü. Rəsulullah ﷺ əshabından

Cuayl bin Suraka -ı yanına çağıraraq onu bu köpək və balalarının başına növbətçi təyin etdi. Onların İslam ordusuna tərefindən hürkündülməməsi üçün tapşırıq verdi. (Vaqidi, II, 804)

Bir ara Rəsulullah ﷺ yandırılmış qarişqa yuvası gördü. Bu mənzərə qarşısında çox pis oldu. Qarişqaların yanmış yuvası onun incə qəlbini dəhşətə götirdi. Böyük bir təəssüflə:

“Bunu kim yandırdı? Odla əzab vermek yalnız odun Rabbinə məxsusdur.” -buyurdu. (Əbu Davud, Cihad 112/2675, Ədəb 163-164/5268)

Yenə bir gün Həzrət Peyğəmbər ﷺ heyvanlarına yedirmək üçün əlindəki dəyənəklə bir ağacın budaqlarına vuraraq yarpaqlarını tökməyə çalışan bir bədəvi görmüşdü. Yanındakılara:

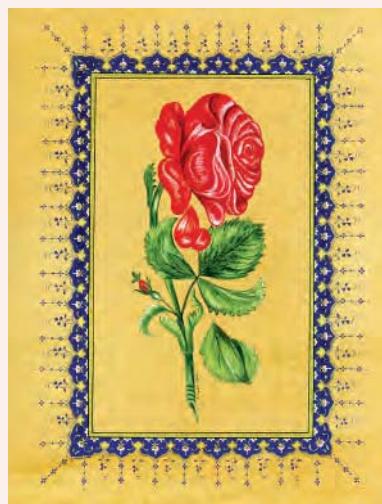
“O bədəvini yanına gətin, ancaq ona yumşaq rəftar edin, qorxutmayın!” -buyurdu.

Bədəvi yanına geldikdə nəzakətlə:

“Ey bədəvi! Yarpaqları yumşaq və xoş şəkildə silkləyərək tök. Budaqları vurub qırma.” -buyurdu. (İbnul-Əsir, Usudul-Ğaba, Beyrut 1417, VI, 378)

Yaş bir budağın belə lazımsız yerə qırılmasına könlü razı olmayan Rəsulullah ﷺ ümmətini hər fürsətdə və hər şeyə qarşı nəzakət, zərafət, lətfət və mərhəmətə dəvət edirdi. Hətta bitkilərə qarşı həssas davranışMALı olduğumuzu ifadə edərək belə buyururdu:

“Yerdə bitmiş olan elə bir bitki yoxdur ki, onu nəzarətçi bir mələk qanadlarıyla qorumuş olmasın. Bu hal bitkinin becərilməsinə qədər davam edər. Kim bu bitkini tapdalayıb əzərsə mələk ona lənət edər.” (Əli əl-Mütəqi, Kənz, III, 905/9122)

QARIŞQANI DA İNCİTMƏ!..

Mömin könüllərə ən böyük nümunə olan nəbəvi əxlaqın bərəkəti ilə bir çiçəyi belə qoparmağa qıymayan, bir qarışqaya belə ulu nəzərlə baxan rəqiq qəlbli, incə düşüncəli və dərin duyğulu insanlar yetişdi...

Aşağıdakı hadisə bunun ən möhtəşəm misallarından biridir:

Qanuni Sultan Süleyman sarayın bağçasındaki armud ağaclarını qurudan qarışqaların öldürülə bilməsi üçün Şeyxüislam Əbussuud Əfəndidən aşağıdakı beytlə fətva istədi:

Dıraltı a gər ziyan versə qarınca,

Zərəri varmidir anı qırınca?

Padşahın bu fətva tələbinə Əbussuud Əfəndi də bir beytlə cavab verdi:

Yarın Haqqın divanına varınca;

Süleymandan haqqın alır qarınca!..

Hətta bir qarışqanı da incitməkdən çəkinəcək qədər mükəmməl bir mənəvi tərbiyə ilə könülləri yoqrulan kamil möminlər bütün məxluqata rəhmət çeşməsi oldular. Şəfqət və mərhəmətləri bütün məxluqatı qucaqlayacaq qədər geniş oldu. Kölgesi hər yerə düşən rəhmət buludları halına gəldilər. Bərəkəti yaz yağışları kimi bütün məxluqatın könül bağçalarını cürcərdib canlandırdılar. Hər şeyə qarşı gözəl əxlaqın incəlik, nəzakət və zərafəti içində yaşadılar.

YARADANDAN ÖTÜRÜ!..

Haqq dostlarından Əhməd ər-Rüfai həzrətləri heyvanlara qarşı çox mərhəmətli idi. Bir köpək cüzam xəstəliyinə tutulmuşdu. Köpəyi görənlər ondan diksinirdi, heç kim onu qapısına buraxmirdi. Köpək qapılardan qovula-qovula Seyyid Əhməd ər-Rüfainin qapısına gəldi. Yaralar içində idi.

Köpəyin bu halını görən Əhməd ər-Rüfai onu götürüb şəhərdən kənara apardı. Ona bir kölgəlik düzəltdi. Orada köpəyi müalicə etməyə başladı. Təmizlədi, yarasına məlhəm qoyub qarnını doydurdu.

Qırx gün beləcə müalicə olunan köpək sağaldı. Cüzamdan heç bir əsər-əlamət qalmadı. Sonra köpəyi yaxşıca yuyub təmizlədi və şəhərə gəttirdi. Ondan:

“Əfəndim, bu köpəklə çox maraqlandınız, əcəba, hikməti nədir?” –deyə soruştular. Belə cavab verdi:

“Qiyamət günü Rəbbimin mənə “Nə üçün bu köpəyin halına acımadın? Nə üçün verdiyim bələdan onu qurtarmadın? Nə üçün sənin də eyni bəlaya düçər ola biləcəyini düşünmədin?” deyə sual etməsindən qorxdum.

Ey insanlar! Qəlblərinizi Allah-Təalanın yaratdıqlarına qarşı mərhəmət hissələ doldurun! Allahın sizi də onlarla eyni dərdə düçər etməsindən qorxun!”

Allah dostları sanki mələklərin lətfətindən nəsib almaq cəhdini içində rəqiq bir könüllə yaşmışlar. İnsanları incitmək, qul haqqı yemək, haqqı olmayan bir şeyə əl uzatmaq bir tərəfə, sahib olduqları nemətlərə də Allahın əmanəti nəzəriyə baxıb dərin bir məsuliyyət hissi içində, son dərəcə nəzakətli və həssas ölçülərlə davranmışlar.

Unutmamaq lazımdır ki, Allah-Təala hər səbəblə möminləri cənnətə dəvət edir. Bununla könül aləmlərinin daima:

- Allahla bərabər olub hər an və hər vasitə ilə Onun rızasını axtarmasını,

- Allah Rəsuluna məhəbbətlə itaət həlində olmasını,

- Din qardaşına qarşı məsuliyyətini unutmamasını,

- Məxluqata xalıqın nəzəri ilə şəfqət, mərhəmət və məhəbbətlə baxış tərzi qazanmasını istəyir.

Rəbbimiz bu həssas duyğuları könülümüzdən əskik etməsin! Ürəklərimizi içində bütün məxluqatın sükünet taplığı bir şəfqət sığınacağı və rəhmət dərgahı eyləsin!

Amin!..

1. Ağac

QUYUDAN GÖY GÖRSƏNİR

“Zəmanəyə qarşı dik dura bilmək” inandığı kimi yaşamaq istəyən insanların içində düşdükleri ən böyük imtahanlardan biridir. “Zəmanəyə qarşı necə dik durmaq olar?” sualını şəhərin qələbəliyinin və qabiliyənin altında qırıranan, halından bixəbər olanlar deyil, Adəm oğlu olduğunu, yəni ülviliyini qavrayan qəlbələr verərlər ancaq.

Azərin oğlu İbrahim (ə.s) bu suali verdiyi zaman cavabını ulduzlardan, aydan və günəşdən alacağını sandı. O əngəlləri aşdıqdan sonra atıldığı alovun içində tapdı cavabını. Cılənin rəhmində.

Müqəddəs olanın qapısıdır çilə. Səhrada görülən bir vahə, yəni xəyaldır, yuxudur. Və o xəyalı görüb yola düşənlər xilas olurlar səhranın qızmarından və dondurun qum dağlarından. Nə acıdır ki, zəmanəmizin sehrlənmiş şəhərlərinin səhrasında çırpınanlar rəngarəng işıqları vahə sandıqları üçün bir xəyal (yuxu) görmürlər. Xəyal görməyən düşmüştür. Varlığını aləmi-mülkə düşürmüşdür. Halını düşünüləcək vəziyyətə salmışdır.

Yuxu deyib keçməmək lazımdır. Röya

mülkdən vüsala varmaqdır. Röya həqiqətə açılan qapı, həqiqətə susuzluğun tərənnümüdür. Yeri gəlmışkən nəbilər silsiləsinin sonuncusuna bir röyayla gəlmədimi ilk vəhy? Röya gördükdə də, görmədikdə də düşünmək lazımdır dərin dərin. Röya (xəyal) nəyi söylər. Xəyal görməmək nədəndir?

Hz. Yusifə bir röya yol göstərdi. Və bir yuxu ilə düşdü yola. Qardaşları röyasından dolayı quyuya atdlar. Hz. İbrahimin atası, Hz. Yusifin qardaşları və nəbilər sərvərinin əmisi yuxularının önündə durmağa çalışdı. Lakin bilmədikləri bir şey vardi. Kainat vəhyin və vəhylə irəliləyənlərin qarşısında səcdəyə qapanacaqdi nəhayət. Hz. Yusifə səcdə edən günəş, ay və ulduzlar, Hz. İbrahimin gözündə ancaq doğub-batan fani, Hz. Peyğəmbərin əlində ikiyə böülünen bir əşya, yaxud biri sağ, digəri sol əlinə verilsə yolundan ayırmayacaq kölgə varlıqlar oldu.

Bəzən bir yuxuda böyük dövlət gizlənir. Çeyirdəkdəki ağac kimi. Gözəl yuxular ancaq çiləylə gülüstan olar. Baharı gözləyənlər qış qapısından keçmək məc-

buriyyətindədir. Ona görə İbrahim Ədhəm quştükündən olan yatağını tərk edib yollara düşdü. Hər Haqq yolcusu kimi dağların dəvətinə getdi. Yəni, təkbaşına qalmağa. Təkbaşına, ancaq əsla yalnız deyil. Birbaşa özü ilə qalmağa və özünü kainatın qəlbi qılanla qalmağa. Dağlar daima dəvətdədir göyə yaxın olmaq istəyənə. Bu səbəblə Musa (ə.s) Turda dayandı. Nəbi Nurda nura vasil oldu. Yusif (ə.s)-in dağı düşdürü quyudur. Quyunun başındadır Allaha gedən yol. Atəşin arxasında, dağların o üzündə, mağaranın ağızındadır.

Məhz buna görə də kim Yusif (ə.s)-i sevmişsə onlar da öz quyularına dalmışlar “talib” olaraq. Quyuda yol getmişlər “salik” olaraq. Və quyunun yolunun göyə açıldığını görmüşlər. Quyudan ancaq göylər görünür. Çilə quyusuna dalanı göy yolçuluğuna çıxaracaq karvanlar gözlər.

Hər kim Yusif olsa əvvəlcə öz yaxınları qısqanar, qurdların ağızına atar. Dağdakı qurdlardan qurtulmaq asandır, ancaq ən çox insanların içindəki qurdlar qanadır Yusif tərəfimizi acımasızca.

Səadət yolunda Züleyxalar var. Züleyxa dünyadır. Göyə gedərkən köynəyindən dartar yırtarcasına. Arxana baxma ki, əllərini kəssin Züleyxalar.

Lakin nə qədər də çətindir Züleyxa olana “xeyr” demək. Qapılar bağlı, iki nəfər baş-başa. Züleyxa bir sahibədir və yalnız qalan Yusifi görür. Yusif bir kölədir və ağasından başqasını da tanır. Züleyxa görən kordur və özünü Yusiflə baş-başa sanır. Yusif gözləri qapalı günəşin, ayın və ulduzların səcdəsini və səcdə etdirəni

görür. Əsla yalnız olmadıqlarını bilir. Yoxluqda deyil, varlıqda və imkan var ikən “xeyr” deyir. Züleyxa Yusif (ə.s)-in düşdürü başıqa bir quyudur.

Hər quyudan yuxarı doğru çıxməq mümkündür. Bədən köynəyi yırtılmadan həqiqət karvanına qəbul olunmur. Köynək gül ətri vermir, göz açmır.

Ey Yusif üzlü gənclər!

Zəmanəmizin Yaqubları göz yaşı tökməkdəirlər şəhərin qələbəliyində itirdikləri övladlarına.

Küsməyin, inciməyin, bezməyin və qorxmayın quyulardan. Xidmətlər bərəkətlənəcəkdir. “Xeyr” deyə hayqırın Züleyxalara, Misir amanda olacaqdır. Göründüyü yuxunun ardınca düşün. Yolunuz quyulardan keçsə də qorxmayın. Günəş həmişə gündüz görünməz. Qaranlıqda gözü qapalı günəşi görənə günəş səcdə edər.

Ey zəmanə Yusifləri!

Uzaq diyarlardan müjdə köynəkləri göndərin, quyuda göz yaşıyla yuduğunuz və dağ təpələrində dualarla qatlığınız.

Vəhy qoxulu köynəklər.

İşıqların kor etdiyi gözlərə sürtək köynəklərinizi...

Və gözlər görsün, anlasın ağıllar ki;

Quyu elmi-lədün oxunan məktəbdır.

Quyu səadətə yol olan məktəbdır.

Quyu ölmədən ölümsüz olunan həyatdır.

Hər Yusifin yolu bir quyudan keçər.

Yaşamağa dəyən həyat hər kəsin öz quyusunda gizlidir.

Küsməyin, inciməyin, bezməyin və qorxmayın quyulardan.
Xidmətlər bərəkətlənəcəkdir. “Xeyr” deyə hayqırın Züleyxalara,
Misir amanda olacaqdır. Göründüyü yuxunun ardınca düşün.
Yolunuz quyulardan keçsə də qorxmayın. Günəş həmişə gündüz
görünməz. Qaranlıqda gözü qapalı günəşi görənə günəş səcdə edər.

Noel babaya şəkildəki uşağıın baxışıyla baxmaliyiq. Noel babadan uzaqlaşacağımız, ondan küsəcəyimiz, "hədiyyələrini də götür, girdiyin bacanın hisinə bulanaraq get" deyəcəyimiz gözəl günlərin gözəllərinə salam olsun.

1. 1931-ci ildən əvvəl:

Noel (Şaxta) baba 4-cü əsrдə Antaliyada yaşamış Santa Klaus adlı xristian din alimiştir. Ömrünü bütün varlığı ilə ehtiyac sahiblərinə xidmətə həsr etmişdir. 3 qızını imkansızlıq üzündən evləndirə bilməyən bir atanın böyük qızının açıq pəncərəsindən etdiyi xeyirxahlığın gizli qalması üçün kisəyə qızıl qoyub getmişdir. Digər iki qızın pəncərəsi bağlı olduğu üçün onlara verəcəyi qızılları da bacadan atmışdır. İkonalarda və şəkillərdə Santa Klausun üç qızıl topla təsvir edilməsiylə Noel babanın bacadan girmə inancının təməlində bu hekayə yatır.

Santa Klaus haqqında ikinci rəvayət isə belədir. Noel gecələri Santa Klaus Hz. İsanın doğum gününü bəzəmək və uşaqlara sevdirmək məqsədi ilə yoxsulların qapısı öönüne gecə 24:00-dan sonra gizlincə qızıl, çərəz və hədiyyə oyuncaklar qoyurmuş. Bir gecə Noel baba hədiyyə paylayarkən gecə növbətçisi onu yaxalayır. Əlindəki

ŞAXTA BABA

çuvalda qızıl, oyuncak və çərəzlərin olduğunu görüb hədiyyələrin sahibinin Əziz Santa Klaus olduğunu anlayır. Əziz Klausun ölümündən sonra da bölgədə yaşıyanlar bir-birilərinə hədiyyə verməyə başlayırlar və beləliklə də bir Noel ənənəsi formalasılır. Əziz Klaus Noel baba kimi əfsanəyə çevrilir.

Əfsanəyə görə Noel baba qütblərdə yaşıyır və arvadı ilə birlikdə Noel günü üçün il uzunu hədiyyə hazırlayıır.

2. 1931-ci ildən günümüze: 1886-ci ildə bir əczaxanada hazırlanan və hər gün 5-6 stekan satılan Coca-Cola 1894-cü ildə şüşələrə doldurulur. Coca-Cola'nın daşınması qırmızı çelləklərlə olduğu üçün və qırmızı rəngin istəhaçı xüsusiyyətinə görə şirkət öz emblemlərində və reklamlarda qırmızı rəngdən istifadə edir. 1931-ci ildə Coca-Cola şirkəti öz məhsulunu qış aylarında da içirmək üçün Santa Klaus'a qırmızı paltarlar geydirərək ondan reklam kimi istifadə etdi. O zamana qədər Santa Klaus yaşlı paltarda təsəvvür edilirdi. 1931-ci ilə qədər xalqa və Haqq'a xidmət etdiyinə inanılan əfsanəvi Noel baba yerini kapitalizmə xidmət edən Noel babaya verdi.

TƏNQİD

Türk-İslam mədəniyyətinin qəhrəmanları həyatın içindən gəlmədir. Eynilə bazarlarda gəzən, yeyib-içen və ölen peyğəmbər kimi. Qərb mədəniyyətinin qəhrəmanları isə Batman, Supermən, Hö-

rümçək adam kimi xəyal məhsuludur. Bu qəhrəmanların həyatı elektrikin gəlməsiylə başlar, getməsiylə bitir. Noel günlündə yaşar, sonra il uzunu unudular.

Noel baba hamının babası deyil. Babalara dar gündə ehtiyac olur və o zamanlarda babalık etmələri gözlənilir. Babalar ayrı-seçkilik etməməlidirlər. Noel baba və maralları niyə Xocalı, Qazzə, Bağdad və Afrikanın uşaqları ağlarkən yardım tələsmədi?

Ho ho ho deyə gülmək nədir axı? Ağlaması və gülməsi, oturub-durması, yeməsi, içməsi hu husuz olmayan məhəbbət peyğəmberinin ümməti ho ho deməkdən və eşitməkdən nə anlayar?

“Hu” səsinə qulaqları tutaraq “ho ho ho” ilə əylənmək və əyləndirmək nədir axı?

Şaxta baba gülüşüylə, qırmızı paltarı ilə bizim mədəniyyətə ziddir. Hansı birimiz ucunda qotaz sallanan papaq taxar? Babalar daha çox ədəb-ərkanlı olmalı deyilmə? Üstəlik, məqsəd hədiyyə vermək olsada evə bacasından girmək təcavüz sayılmazmı?

“Müsəlman məhelləsində salyanqoz (xərcəng) satılmaz” deyimi vardır. Məhəlləmizdə satılan salyanqzlara çoxdan alışdıq. Salyanqoz satanların kimliyindən və qınanmasından daha çox müştərilər tənqid olunmalıdır. İqtisadiyyatda tələb-təklif tarazlığı vardır. Tələb olmasa təklif də olmaz. Salyanqoz yeməyi və satmağı sevənlər bizzən gələn tələbə görə təsbehimizi, təkkəmizi, səccadəmizi və Kəbə maketlərini də təklif etməyə başladılar.

Noel baba bizim babamız deyil. Noel

babadan dilək etmək və yeni ildə geyilən rənglərdən mədət ummaq Mövlana, Yunus, Füzuli və Yəhya Şirvaninin müstərək olduğu tövhidlə üst-üstə düşməz. Noel baba deyənlər və sevənlər, Noel babanın sizə nə vaxt “balam” deyərək şəfqət göstərdiyinizi gördünüz?

Arif Nihat Asya 1960-ci illərdə Noel baba başlıqlı məqaləsində belə deyir:

“İstanbulun Tepebaşından Adananın Tepebağına qədər hər yeri tanıyan, hər yerə baş çökən bu adam kimdir, nəçidir?

Bir şəklinə baxanda həvarilərə, o biri şəklinə baxanda Rasputinə oxşayan bu iskambil papazı (kart Karolu) aramızda nə gəzir... Bununla heç maraqlandınızmı?

İzin verin kim olduğunu deyim: O, Səlib yürüşlərində qalan bir qılınc artığıdır. Bir vaxtlar silahla gire bilmədiyi yerlərə indi ağ saqqalıyla hörmət və sevgi ilə girə bilir.

O, adıyla, saniyla bir missionerdir. Bu məmləkətdə ocağı söndürdükdən sonra qılıq-qiyafət dəyişdirib... və bizi tora salmağa, qucağında gətirdiyi oyuncاقlarla ən can alıcı nöqtəmizdən – balalarımızdan başlamışdır. Bu comərdliyinin əvəzini istəməyəcəyinimi düşünürsünüz? Fədakarlığının səbəbini düşünmədinizmi? İzin verin, onun cavabını mən verim: Budur, saqqalını çökən kimi gördünüz... Saqqalı əlimdə qaldı... Bildiyiniz kimi casuslar adətən qiyafətlərini belə dəyişdirirlər...

Təhlükəni hiss edib aradan çıxmaga qərar veribsə çıxarkən ciblərini yoxlamağı unutmayın: heç şübhəsiz bir əşyanızı oğurlamışdır..”

Şaxta baba gülüşüylə, qırmızı paltarı ilə bizim mədəniyyətə ziddir. Hansı birimiz ucunda qotaz sallanan papaq taxar? Babalar daha çox ədəb-ərkanlı olmalı deyilmə? Üstəlik, məqsəd hədiyyə vermək olsada evə bacasından girmək təcavüz sayılmazmı?

MÜBARƏK İZ

Aləmlərin Rəbbi olan Allah-Təala Qurani-Kərimdə buyurur:

“Məhəmməd Allahın Peyğəmbəridir. Onunla birlikdə olanlar (mominlər) kafirlərə qarşı sərt, bir-birinə (öz aralarında) isə mərhəmətlidirlər. Sən onları (namaz vaxtı) rüku edən, səcdəyə qapanan, Allahdan riza və lütf diləyən görərsən. Onların əlaməti üzlərində olan səcdə izidir. Bu onların Tövratdakı vəsfidir. İncildə isə onlar elə bir əkinə bənzədirirlər ki, o artıq cürcətisini üzə çıxarmış, onu bəsləyib cana-qüvvətə gətirmiş, o da möhkəmlənib gövdəsi üstünə qalxaraq əkinçiləri heyran qoymuşdur.” (əl-Fəth, 29)

Söhbətimin mövzusu İslamin şərəfli salnaməsində ədalətli mücadiləsi ilə özünü mömin insanların qəlblərində təsdiq etdirə bilmış Əmirəlmöminin Həzrət Ömrə haqqında idi. Haqq dinimizin yer üzərində qüvvətlənməsi istiqamətində apardığı mübarizə səhnələri ifadələr şəklində qanadlandıqca

Həzrət Ömrə (r.a) barəsində o qədər də məlumatı olmayan həmsöhbətimin gözlərindən yaşlar boşalmağa başladı. Etiraf etməliyəm ki, ruhən və cismən sakit bir tərzdə aparılan söhbətə rəğmən qarşısında duran insanın mövzuya bu dərəcədə həssaslıqla yanaşmasını gözləmirdim. Lakin fərqində olub-olmamağımızdan asılı olmayaraq qəlbləri riqqətə gətirən Allah sevgisini açığa vuran müdhiş bir nur öz izlərini bu gün də bizə tanıtmaqdır və ona susamış olan qəlblərdə möqam tutmaqdadır. Həyatları ərz olunduqca gözləri yaşarmağa məcbur edən, inanılmaz bir şəfqət telleri ilə mənəviyyatımıza bağlanaraq onu təlatümə gətirən İslam ərlərinin bu dərəcədə etibar qazanması əslində ilahi ədəbin onların mahiyyətində cəm edildiyini göstərməkdədir. Sahib olduqları bu mübarək ədəbi səviyyələrinə görə həyatlarına tətbiq edən İslam fatehlərini uca Allah nə qədər də bəxtiyar etmişdir. İslam tarixində möhtəşəm

“Ən fəzilətli əməl
Allah-Təalanın
fərz buyurduqlarını
yerinə yetirmək,
Allahın haram
buyurduqlarından
çəkindirmək və Allah-
Təala üçün işlənən hər
bir əməlin niyyətində
sadiq olmaqdır.”

bir iz buraxmış şəxsiyyətləri başqa bir ayeyi-kərimənin işığında Allah-Təala belə tənqidir:

“(Yaxşı əməllərin mükafatı olaraq) öncədən özlərinə ən gözəl nemət (Cənnət, əbədi səadət) yazılmış kəslər - məhz onlar ondan (Cəhənnəmdən) uzaqlaşdırılmış olacaqlar. Onlar (Cəhənnəmin) uğultusunu eşitməyəcəklər. Onlar (Cənnətdə) ürəklərinin istədiyi (nemətlər) içində əbədi qalacaqlar. Onları ən böyük qorxu məhzun etməyəcəkdir. Mələklər onları qarşılıyib: “Bu sizə vəd olunmuş gününüzdür!” -deyəcəklər.” (əl-Ənbiya, 101-103)

Rəvayət edildiyinə görə möminlərin əmiri olan Həzrət Əli (r.a) bu ayəni oxuduqdan sonra buyurdu ki, “Mən, orada bəhs edilənlərdənəm. Əbu Bəkr Siddiq, Ömər, Osman, Talha, Zübeyr, Said və Abdurrahman (r.anhum) da onlardandır.”

Sevimli Peyğəmbərimizin hədislərində:

“Əgər məndən sonra bir peyğəmbər olsası idi o, Ömər olardı.” (Tirmizi, Mənaqib, 68)

“Sizdən əvvəl yaşamış ümmətlər içində Peyğəmbər olmadıqları halda ilham almış adamlarvardı. Ümmətimin içində də onlardan biri olsa idi o, Ömər olardı.” (Sahih Buxari, 1530)

“Allah-Təala haqqı Ömərin dilinə və qəlbinə qoymuşdur.” (Tirmizi, Mənaqib, 17/3682)

-buyurması Həzrət Ömərin səslənməsinə daha neçə-neçə səhifənin sığmayacağı və Rəbbinin izni ilə bir fəzilət dəryasına dönmüş mübarək həyatından durmadan yayılan bənzərsiz bir mərifət izlərinin kainata yayaqlaraq həssas qəlblərdə məkan tutmasına şahidlik etməkdədir.

Həzrət Ömər mənalı xütbələrinin birində uca Allaha həmd-səna edib Onu layiqli ölçüdə tərif etdərək belə söyləmişdi:

“Sizə Allaha itaətsizlikdən çəkinmənizi nəsihət edirəm. O əbədidir və Onun xaricində hər şey fanidir. Allah, Ona itaət etdikləri üçün övliyasını ucaltmaqdə və Ona üşyan

etdikləri üçün düşmənlərini azdırmaqdadır. Hələki haqq etmiş heç bir kimse zəlalətinə səbəb olacaq şəyləri hidayət sandığını üzr olaraq bəyan edə bilməz. Eyni zamanda haqqı tərk edən də onu batıl sandığı üçün tərk etdiyini səbəb olaraq bildirə bilməz. Quranı öyrənin və onunla tanının. Onunla əməl edin ki, Quran əhlindən olasınız. Bilin ki, qul ilə ruzisi arasında bir pərdə vardır. Əgər səbir edərsə ruzisi onu tapacaqdır. Hesaba çəkilmədən nəfsinizi hesaba çəkin. Bu, hesab günü üçün öncədən bir hazırlıq olacaq və hesabınızı asanlaşdıracaqdır. Tərəzidə çəkilmədən nəfsinizi hesaba çəkin. Gizli heç bir sırrın qalmadığı o böyük hesab günü üçün əxlaq və fəzilətlərlə bəzənin. Quran-Kərimə six şəkildə sarılın. O, nurdur! O, şəfadır! Onun xaricindəki hər şey bədbəxtlikdir.”

Allah-Təalanın insanlara bəxş etdiyi nemətlərdən ən dəyərlisi, ən qiymətlisi də şübhəsiz ki, bəşər övladlarının qəlblərində gəzdirdikləri və onları hər şeyin həqiqətinə nüfuz etməyə nail edən elmdir. Elmi araşdırılmalarla baş vuran və İslam dinini layiqince anlama qabiliyyətinə sahib olma arzusu ilə çalışanlara səslənən Həzrət Ömərin nəsihəti nə qədər də önemlidir:

“Bir alimin dünya sevgisi ilə dolu olduğunu gördüyündə sizin dininizdən olduğuna şübhə ilə baxın. Çünkü sevənlər sevdiklərindən başqasını görməzlər.”

Allah Rəsulunun: “Əməllər niyyətlərə görədir. Hər kəs niyyət etdiyi şey vardır.” hədisində vurgulanan mənaların Həzrət Ömərin təqdimatında sadə və əhatəli şəkildə səslənməsi qəlbində iman nuru olan hər bir müsəlmani Allaha haqqı ilə itaətə dəvət etməkdədir:

“On fəziləti əməl Allah-Təalanın fərz buyurduqlarını yerinə yetirmək, Allahın haram buyurduqlarından çəkindirmək və Allah-Təala üçün işlənən hər bir əməlin niyyətində sadiq olmaqdır.”

QONŞULUQ HAQLARI və QONAĞA EHTİRAM GÖSTƏRMƏK

Bu hədisdən çıxan önəmlı mesajlar nələrdir?

Bu hədis insanlarla gözəl rəftara təşviq edir. Gözəl rəftar isə insanlar arasında sevginin yayılmasına götərib çıxarır. Sevgi də insanların bir-biriləri ilə qaynaşmasına, sağlam bağlarla bağlanmasına aparır.

Danişmazdan əvvəl düşünmək;

“Allaha və axirət gönüñə iman gətirən kəs ya xeyirli bir söz danişsin, yaxud süssün.” İmam Şafii (r.a)-a görə: “Danişmaq istədiyi zaman yaxşı-yaxşı düşünsün, əgər danişacağı söz özünə dini və dünyəvi cəhətdən hər hansı bir zərər verməyəcəksə danişsin, yox əgər şübhəyə, harama, küfrə aparıb çıxaracaqsa danışmasın.” Ümumiyyətlə bir mömin ağzından çıxacaq hər bir sözə fikir verməli, ehtiyac olmadığı zaman çox danişmaqdan uzaq durmalıdır. Çünkü ağzımızdan çıxan hər bir söz qiymət günü lehimizə və ya əleyhimizə dəlil olacaqdır. Dahi atalarımız bu haqda çox gözəl deyiblər;

“Danişmaq gümüşdürsə susmaq qızıldır.” “Söz ağızdan çıxana qədər insanın quludur, o ki ağızdan çıxdı, insan o sözün qulu olur”

Qonşuluq haqları

Rəsulullah (s.ə.s)-in: *“Allaha və axirət gönüñə iman gətirən kəs qonşusuna ikram etsin.”* (Buxari, Ədəb 31; Müslim, İman 74, 75)

etsin" deməsi, qonşuya ehtiram etməyə, bunun əksinə ona əziyyətin də qadağan olmasına dəlildir. Peygəmbərimiz (s.ə.s)-in xanımı Hz. Aişədən rəvayət olunduğu görə o belə buyurdu: "Cəbrayıl qonşu haq-qında mənə o qədər çox tövsiyə etdi ki, nəhayət qonşunu-qonşuya varis edəcəyini zənn etdim" (Buxari, Ədəb, 28,)

Qonşu haqları o qədər əhəmiyyətlidir ki, Hz. Peygəmbər onun haqqında bir çox hədis rəvayət etmiş və üzərində diqqətlə durmuşdur. "**Qonşusu ac ikan özü tox yatan bizdən deyildir**" hədisi bunlara misaldır.

Qonşuların mərtəbələri:

1. Müsəlman və qohum qonşu: Belə bir qonşunun qonşuluq, müsəlmanlıq və əqrəbəliq haqqı vardır.

2. Müsəlman qonşu: Belə bir qonşunun qonşuluq və müsəlmanlıq haqqı vardır.

3. Müsəlman olmayan qonşu: Belə bir qonşunun sadəcə qonşuluq haqqı vardır.

Müsafirə ikram: Müsafirə ehtiram göstərmək İslamdan irəli gələn bir xislətdir. Elə dünyada ən qonaqpərvər ölkələrin müsəlmanların yaşadıqları ölkələr olması da buna əyani sübutdur.

Yuxarıdakı hədisin "*Allaha və axirət gününa iman gətirən kəs müsafirinə ikram etsin*" bölümünü əsas alaraq bəzi alimlər qonağı qəbul edib ona ehtiram göstərməyi vacib qəbul etmişlər. Əhməd b. Hənbəl, Leys, İbn Hazm da bu alimlərdəndir. Burada qonağa ehtiram göstərmək imanın şərti kimi görünən də əslində imanın şərtindən deyil, imanı kamilləşdirən ünsür kimi qəbul etmək lazımdır.

Dinimiz digər davranışlarında olduğu kimi

Rəsulullah (s.ə.s) buyurdu ki: "*Allaha və axirət gününa iman gətirən kəs ya xeyirli bir söz danışın, yaxud süssün. Allaha və axirət gününa iman gətirən kəs qonşusuna ikram etsin. Allaha və axirət gününa iman gətirən kəs müsafirinə ikram etsin.*"

qonaq qarşılıqlaşmaqdə və qonaq qalmaqdə da bəzi ədəblər qoymuşdur:

İslamda müsafirliyin həddi üç gündür. Bu üç gündə edilən izzət və ehtiram Allah tərəfindən ən xoş əməl kimi qəbul edilir. Qonaq bundan çox qalarsa, bu da ev sahibi üçün sədəqə yerinə keçir. Bunu Rəsulullah (s.ə.s) belə bildirir:

"Allaha və axirət gününa iman gətirən kəs müsafirinə caizəsini versin!"

Əshabi-kiram:

- Ya Rəsulallah! Müsafirin caizəsi nədir? -deyə soruşdu.

Peygəmbər (s.ə.s)-də:

- Onu bir gün və bir gecə saxlamaqdır. Müsafirlilik üç gündür. Müsafiri üç gündən artıq saxlamaq isə sədəqədir." (Buxari, Ədəb 31, 85)

Ev sahibinin vəzifəsi qonağı qarşılıyib ona izzət və ehtiram etmək olduğu kimi, qonağın vəzifəsi də ikram edilən şəyleri məmənuniyyətlə qəbul etmək və azına-çoxuna baxmamaqdır. Qonağın digər vəzifəsi də evində qonaq qaldığı şəxsin maddi gücü zəifdirse orada həddindən artıq qalıb ev sahibini çətin vəziyyətə salmamaqdır.

Ev sahibi isə öz növbəsində gələn qonağı yemək-içmək, yatıb-durmaq üçün yer hazırlayarkən israf və həddi aşmaqdan uzaq durmağa çalışmalıdır, çünki israf və həddi aşmaq müsəlmanlara qadağan olunmuşdur.

Qonağın yeyib qurtarmasını gözləmək məqsədi ilə ev sahibinin yeməyini yavaş-yavaş yeməsi ədəbdəndir. Gecə uzun-uzadı səhbətə dalıb, qonağın yatıb dincəlməsinə mane olmamaq da müsafirlilik ədəblərin-dəndir. Qonağın duası qəbul olduğu üçün ev sahibi ondan dua istəyə bilər.

Bir Nişe hekayəsi...

müşdür. Ancaq bu dualizmin ortasında özünə yer tutmağa çalışanlar da olmuşdur. Onlar “Sokratın beyniyə düşünüb, Həllacın qəlbiylə sevmək” istəmişlər.

Ağlın funksiyası, sərhədi və zamanı məsələsi heç də hamı tərəfindən birmənalı qəşlanmamışdır. Bu məqsədlə ağlın funksiyasından yola çıxanlar iki fərqli ağıldan bəhs etmişlər.

1. Məaş ağıl
2. Məad ağıl

Məaş ağıl gündəlik həyata yönələn, təcrübi qənaətlərimiz vasitəsilə güclənən və nəticədə bizə maddi olaraq fayda verən (şirin qarpız seçməyə və yaxud sulu alma almağa yarayan ağıl) praktiki amilə verilən addır. Məad ağıl isə varlıq dünyasındaki dəyərimizi (ontoloji səviyyəmizi) bizə göstərən, bizim Allahla, aləmlə və insanla olan münasibətimizi müəyyənləşdirən, bir sözlə Aristotelin ifadəsiylə “ilk fail səbəb” haqqında bilgi verən ağıldır. Deməli, aqlımızın fiziki dünyaya baxan və metafiziki aləmə yönələn iki üzü mövcuddur. İbn Abbasdan (r.a) nəql olunan bir rəvayətə görə (İmam Qəzali, İhyau-Ulumid-Din) Hz. Peygəmbər (s.ə.s.) belə buyurur: “Hər şeyin bir aləti, bir hazırlığı var. Möminin aləti ağıldır. Hər şeyin bir miniyi var, insanın miniyi ağıldır. Hər şeyin bir dirəyi var, dinin dirəyi ağıldır. Hər qövmün bir istinadi var, ibadətin dayanağı ağıldır. Hər qövmü çağıran biri var, abidləri ibadətə

Düşüncə tarixinin dualizmi insan oğlunun qaçılmaz qədəri olmuşdur hər zaman. (Əvvəlkى saylardakى yazılarمىز buna həsr olunmuşdu) Ağıl və hiss, məntiq və sevgi, doğru olan və gözəl (bəzən də faydalı) olan və s. Paskal “qəlbin elə dəlilləri var ki, ağıl onu anlamaz” deyir. Bir başqa analitik filosofumuz bu düşüncəyə meydən oxuyarcasına “söhbət Tanrıdan gedirsə, ancaq mütləq (məntiqi) bilgi doğru qəbul edilməlidir” -deyir. İnsanlıq bu iki qütblü düşüncə sistemi içərisində həyatını sür-

çağıran ağıdır. Hər tacirin bir sərmayəsi var, müctəhidlərin sərmayəsi ağdır. Hər ailənin bir idarəedicisi var, siddiqlər evinin baxıcısı ağdır. Hər xarabalığın bir təmirçisi var; axirəti təmir edən ağdır. Hər bir kəsi özündən sonra xatırladan bir şey var, siddiqləri xatırladan şey ağdır. Hər yolçunun bir çadırı var, möminin çadırı ağdır.

İslamın dini, əxlaqi və fəlsəfi düşüncə tarixində ağlı işlətməyin nə qədər qaçılmaz vəzifə olduğunu əsaslandırmağa ehtiyac yoxdur. Ancaq ağlın teorik, yoxsa praktik olmasının dünyamız üçün faydalı olacağını birmənalı şəkildə söyləmək çətindir. İslam düşüncəsi tarixində iman-əməl (teorik ağıl-praktiki ağıl) mübahisələri cildlərlə kitabı dolduracaq qədərdir. Qərb düşüncəsində bu dualizmin bir tərəfində

cumdu. At Nişenin atı deyildi. Ancaq zülmə məruz qalan bir at idi. Bir tərəfdə xəstə Nişe digər tərəfdə savaşçı araba sahibi olan döyüşdə kimin qalib gələcəyini əvvəlcədən təxmin etmək mümkündür. Nişe arabacıdan aldığı təpik zərbələrindən yerə yixildi və öldü. (məşhur “tanrı öldü” kəlamının sahibi olan Nişenin evinin qapısına həmən gecə bu sözlər yazılmışdı: “Nişe öldü” (Tanrı)...

Nişenin bu hərəkəti hər kəsin başına gələ biləcək sadə həyat məsələsidir. Dün-yada buna bənzər hadisələr də şübhəsiz ki, az deyil. Canını bir at üçün fəda edəcək qədər həssas davranan insan. Bəlkə də kimlərə görə isə Nişenin həyatda etdiyi ən mükəmməl davranışdır. Ancaq bu davranışın rasional məntiq baxımından anlamaq asan məsələ deyil. Səbəb-nəti-

İslamın dini, əxlaqi və fəlsəfi düşüncə tarixində ağlı işlətməyin nə qədər qaçılmaz vəzifə olduğunu əsaslandırmağa ehtiyac yoxdur. Ancaq ağlın teorik, yoxsa praktik olmasının dünyamız üçün faydalı olacağını birmənalı şəkildə söyləmək çətindir. İslam düşüncəsi tarixində iman-əməl (teorik ağıl-praktiki ağıl) mübahisələri cildlərlə kitabı dolduracaq qədərdir.

özünə yer ayıran məşhur filosoflardan biri şübhəsiz ki, Nişədir.

Niše XIX əsrin dahi filosofu, bəşəriyyətin qürur duyduğu böyük müdrik və əvəzolunmaz ədibidir. Eyni zamanda bəşəriyyətin mənəvi sərmayələrindən biridir yəqin ki. Nişeyə qarşı olmaq və ya onun tərəfdarı olmaq başqa məsələdir. Elm həyatının ilk dövrlərində sadəcə “güt” amilini tək doğru qəbul etmiş bu qatı filosof, ömrünün sonunda bəlkə də öz insanlığına döndü. “Günlərin birində arabasiyla birlikdə dərəyə düşmüş zəif bir at gördü. Atın ayağa qalxmağa heç bir taqəti yoxdu. Arabaçı isə bütün gücüylə atı qamçılıyordı. Nişe bu hadisə qarşısında səbr edə bilmədi və arabacının üstünə

cə məzmununda məsələyə baxdıqda lü-zumsuz bir qəhrəmanlıq. Uduzulmuş bir oyun kimi də görünür.

Nişenin bizə öyrətdiyi dəyər -üstəlik həyatı bahasına- bunun insani davranış olduğu, zülmün qarşısının alınmasının -bu zülm heyvana qarşı belə olsa- bəşəri məsuliyyət olduğunu deyildir. Nişenin haqqı qorumaq, zülmü ortadan qaldırmaq üçün öz həyatını və varlığını fəda edəcək mə-qama çatdığını ortaya çıxarmışdır bu hadisə. Ağilla izahı mümkün deyil. Ancaq “isar”dır. Həm də can isarı. Nə maddi olanı verib maddi olanı almaq, nə mənəvi olanı verib maddi olanı almaqdır. Isar heç bir şey almamaq şərtilə hər şeyi verə bilməkdir. Sadəcə vəzifə və məsuliyyət adına...

CƏNNƏTİN ACARİ

Biz kəlməyi-tövhidi söyləmək üçün yaradıldıq. Peyğəmbərlər bu kəlməni öyrətmək üçün insanlara göndərildi. Cənnət bu kəlməni söyləyənlər, cəhənnəm söyləməyənlər üçün yaradıldı. Amma insan yüz illər boyu aldanmağa davam etdi. Bəzisi kəlməyi-tövhidin boş və mənəsiz olduğunu söyləyərək, bəzisi “mən kəlməyi-tövhidi söyləyirəm; cənnətdəki yerim hazırlır” deyə düşünərək aldandı və ömür sərmayəsini boş yerə xərclədi. Qurani-Kərim insanların ölüm gəlib çatlığında acı həqiqəti görüb “Rəbbim! Məni geri göndər; boş-bosuna keçirdiyim dünyada yaxşı işlər edim” deyəcək olduğunu ona belə bir fürsətin verilməyəcəyini söyləməkdədir. (əl-Muminun 100)

Müsəlman olmaq ən böyük şərəfdır. Amma bu şərəfə sahib olmaq bizi aldatmamalı və tənbəlləşdirməməlidir. Rəsuli-Əkrəm (s.ə.s) kəlməyi-tövhidi zikrlərin ən üstünü adlandırmış, onu söyləyənlərə müjdələr vermişdir. Qəlbdən inanaraq “Lə iləhə illallah” deyənlərin və ya “Əshədu ən lə iləhə illallah və əshədu ənnə Muəmmədən abduhu və rasuluh” deyərək kəlməyi-şəhadət gətirənlərin ölükləri zaman cənnətə girəcəklərini, cəhənnəmin onlara haram olduğunu söyləmişdir. (Müslim)

Əcəba, biz bu müjdələri doğru anlayırıqmı? Yoxsa hərdən bir “Lə iləhə illallah

Muəmmədun Rəsulullah” deməklə əlimizi-qolumuzu sallayaraq cənnətə girəcəyimizimi düşünürük?

Doğru Anlamaq Üçün

Ayələri və hədisləri doğru anlaya bilmək üçün onları bənzəri olan ayə və hədislərlə birlikdə düşünmək lazımdır. Çünkü ayələr və hədislər bir-birini açıqlayır.

Əziz Peyğəmbərimizin axırətdə ümmətinə necə şəfaət edəcəyini anlatdığı uzun bir hədiyi-şərif vardır. Bu hədisdə qiyamət günü Allah-Təalanın hüzurunda dördüncü dəfə səcdəyə qapandığında “Lə iləhə illallah” deyənlərə şəfaət etməsinə icazə verməsini istəyəcəyini, bunun üzərinə Allah-Təalanın: “Mən Lə iləhə illallah deyənləri cəhənnəmdən mütləq çıxarıacağam” buyuracağını xəbər verməkdədir. (Müslim). Gəlin düşünək; bir yerdən çıxa bilmək üçün önce ora girmək lazımdı? O halda “lə iləhə illallah” deyənlərin cənnətə girməsi və cəhənnəmin onlara haram olması sözünün mənası, günahlarının cəzasını çəkdikdən sonra cənnətə girmələri və kafirlər kimi əbədi olaraq cəhənnəmdə qalmamaları deməkdir.

Əməvilər dövründə yaşayan böyük həcv şairi Fərəzdaqın yoldaşı ölmüşdü. Dəfn mərasimində tanınmış alim və zahid Həsən Bəsri də iştirak edirdi. Həsən Bəsri həzrətləri şeir-

ləriylə onu-bunu qaralayan, insanların iffətini zədəleyən şairə qəbri işarə edərək:

– Axırət üçün nə hazırladın? -deyə soruşdu. Yaşı şair:

– Yetmiş ildir ki, kəlmeyi-şəhadəti hazırlayıram -dedi. Həsən Bəsri:

– Nə gözəl hazırlıq! -dedikdən sonra bu sözləri əlavə etdi: **Lakin kəlmeyi-tövhidin şərtləri vardır.** İffətli qadınlara iftira etməkdən uzaq dur!

Kəlmeyi-şəhadəti söyləməklə iş bitmir. Müsəlman olmağın məsuliyyətini yerinə yetirmək lazımdır. Həcvləri ilə insanların iffətinə dil uzadan birini təkbaşına kəlmeyi-tövhid qurtarmaz.

Tabiun alimlərindən Vəh bin Münəbbih-dən soruşmuşular:

– Lə iləhə illallah cənnətin açarı deyilmə? O da:

– Bəli elədir. Amma hər bir açarın dişləri var. Əgər dişləri olan bir açarın varsa qapını açarsan, yoxsa aça bilməzsən -cavabını vermişdi. Yəni, kəlmeyi-tövhidi söylədikdən sonra Allahın əmrlərinə tabe olar, qadağalarından qaçarsansa sən dişləri olan bir açara sahibsən. O zaman cənnətin qapısını da açarsan.

Sevginin Əlaməti

Kəlmeyi-tövhidi söyləyən kimsənin cənnətə girəcəyi şübhəsizdir. Çünkü bunu Allahın Rəsulu xəbər vermişdir. Amma “Lə iləhə illallah” demək; mən yalnız Allahı ilah olaraq tanıyıram, yalnız Onu sevir və yalnız Ondan qorxuram, ümidiyimi yalnız və yalnız Allahın gerçəkləşdirəcəyinə inanıram, yalnız Ona güvənir, arzularımı Ona açır, Ondan yardım diləyir və yalnız Onun hüzurunda baş əyirəm deməkdir. Əgər insan bu sayılan xüsuslarda və ya bənzər mövzularda Allahın yerinə başqa birini qoyursa, ümidiyini başqa birinin gerçəkləşdirəcəyini düşünür, ona güvənir, Ondan yardım istəyir və ona baş əyirəm deməli o, səmimi mömin deyil. Belə birinin “Lə iləhə illallah” deməsinin heç bir faydası yoxdur. Çünkü o, sözündə səmimi mömin deyil, riyakardır. Belə bir səmimiyyətsiz davranış səbəbilə riya şirk sayılmışdır.

Kəlmeyi-tövhidi qəlbənən söyləyən biri Allahın sevdiklərini sevməli, sevmədiklərindən üz çəvirməlidir. Əgər bir kimsə Allahın sevmədiyi işləri sevirsə və ya Allahın sevdiyi işləri sevmirsə onun imanı nöqsandır; kəlmeyi-tövhidi səmimiyyətlə söyləmədiyi aşkarlıdır.

meyi-tövhidi səmimiyyətlə söyləmədiyi aşkarlıdır. Hətta onun gizli bir şirkin pəncəsində olduğu açıqdır. Qurani-Kərimdə bildirildiyinə görə münafiqlərə ağır cəza verilməsinin səbəbi “**Onların Allahı qəzəbləndirən şeyləri etmələri, Onu razı edəcək şeylərdən xoşlanmamalarıdır.**” (Məhəmməd 28). Bu səbəblə də bir müsəlman Allahdan başqasını sevməz. Sadəcə Onu və Onun sevdiyini sevər.

Əshabi-kiram “Biz Rəbbimizi çox sevirik” demişdi. Allah onlara sevgilərini isbat etməyin yolunu göstərdi və **əgər məni sevirsinizsə, Rəsulumu uyğun ki, mən də sizi sevim və günahlarınızı əfv edim** -buyurdu. (Ali-İmran 31) Allahı sevməyin ölçüsü və isbatı Rəsulullahha uymaqdır. Onu sevmək, sevmədiyindən nifrat etməkdir.

Mən Allahı sevirəm deyən kəs Allaha ibadət etməyi də sevər. Nəfsinin xoşuna getsə də, ürəyi istəsə də Allahın qadağan etdiyi şeyləri tərk edər. İnsan sevdiyinin sevmədiyini necə sevə bilər? Belə bir vəziyyətdə sevgidən necə söz edilə bilər? Sevən kimsə sevdiyinin “öl!” dediyi yerdə ölməli, Əzrailə məhəbbətlə baxmalıdır. Baxa bilmirsə onun sevgisi sadəcə bir iddiadan ibarətdir.

Allah-Təala qüdsi hədisdə belə buyurur:

“**Qulum mənə (fərzlərə əlavə olaraq işlədiyi) nafılə ibadətlərlə dayanmadan yaxınlaşar, nəhayət mən onu sevərəm. Bəndəmi sevincə də sanki onun eşidən qulağı, görən gözü, tutan əli və yeriyən ayağı olaram, məndən nə istəyərsə onu mütləq verərəm, mənə sığınarsa onu qoruyaram**” (Buxari)

Məqalənin hazırlanmasında M. Yaşar KANDEMİRİN yazısından istifadə olunmuşdur

Kəlmeyi-tövhidi qəlbənən söyləyən biri Allahın sevdiklərini sevməli, sevmədiklərindən üz çəvirməlidir. Əgər bir kimsə Allahın sevmədiyi işləri sevirsə və ya Allahın sevdiyi işləri sevmirsə onun imanı nöqsandır; kəlmeyi-tövhidi səmimiyyətlə söyləmədiyi aşkarlıdır.

BİR KÖNÜL İNSANINA “KÖNÜL” PƏNCƏRƏSİNDEN BAXMAQ

Təhsil insana sağlam bir şəxsiyyət qazan- dırmalıdır. İnsan çox bili- likli ola bilər; ancaq aldığı bu biliyi ona uyğun davranışlarıyla və bu davranışlarına ağılı ilə birlikdə hissiyyatı da rəhbər etməyib, bir sözlə davranışını ilə fikri, danışqları ilə hərəkətləri arasında uyğunluq yoxsa, onun yaxşı təhsil süzgəcindən keçdiyi irəli sürüle bilməz.

Ancaq dərhal bildirək ki, bu hissiyyat və həssaslıq eyni zamanda insanı insan edən kriterlərin başında gelir. Təhsilin əsas məqsədlərindən biri də hissəninin şüurunda, ətrafına və cəmiyyətə biganə qalmayan fərdlər yetişdirməkdir. Hami bilir ki, həssaslıq davranışla uyğunlaşarsa insanaxas yüksək bir əxlaq ortaya çıxarıır. Biganə qalmamaq isə insanın təkcə öz

ehtiyaclarını yox, eyni zamanda uzaq məsafədəki ehtiyaclarını da görə bilməsini, beləliklə onlar müvəqqəti deyil, qalıcı imkanlar yaratmasını təşkil edər. İçində yaşa- diğimiz dünya əhatəsində bu saydıq- larımıza qalıcı bir imkan yaradan bir mü- əssisə və bunun rəhbərliyini çəkən bir insan tapmaq bir az çətindir, lakin mü- kündür. Sözü uzatmadan deyək ki, hər dövrdə olduğu kimi bu dövrdə də in- sanların xidmətinə çalışan, faniliyə və fa- nilərə deyil, sonsuzluğa və “Sonsuz Var- lığa” ram ola biləcək “könül insanı”nı Allah göndərmişdir!

Əslində bir könül insanını bir neçə cümlə ilə anlatmaq yetməz. Könül insa- nına “könül pəncərəsi”ndən baxmaq mü- hümdür məncə. Ağıl ilə birlikdə “qəlbin”

də buna dair öz deyəcəkləri vardır.

Tanıdığım bir könül insanı var. O, söhbəti çox şirin, mütəvazi bir insandır. Onun söhbətini saatlarca diqqətlə dinləyə bilər, heç bezməzsiniz. Hər hansı bir mövzuda danışarkən və ya bir suala cavab verərkən, eynilə bir həkimin xəstəsini müalicə etməsi kimi doğruların yanında səhvləri də söyləməsi onun özünəməxsus bir xüsusiyyətidir. Onunla eyni məkanı bölüşmək, onun söhbətində iştirak etmək, çox nadir tapılanlardan birəni yaşadırınsana. Bunları əsla tərif üçün demirəm, tamamilə öz fikirlərimi yenə öz nöqteyi-nəzərimdən yazıya əks etdirmək istəyirəm. İstər bəkalavr, istərsə də magistratura illərimdə olsun, daima onun söhbətlərində iştirak etməyə çalışdım, atlığı hər addımını təqib etməyə, baxdığım hər yönü süzməyə və bunlardan bir məna çıxarmağa cəhd etdim. Ən mühümü, danışlığı hər insanla olan söhbətini analiz etməyə və onunla öz danışığımız arasındaki fərqi nə qədər böyük olduğunu görməyə başladım. Eyni fərqi çox açıq şəkildə gördüm. İstər danışığında, istər həyat tərzində, istər geyimində, istərsə də gəzişində....

Heç bir vaxt xətalarından, yaxud da səhv fikirlərdən ötrü qarşısındakını qınamaz, heç kimi ayıblamaz, hər kəsi sona qədər dinləyər və fikirlərinə hörmətlə yanaşar. Fikirləşdiyi ilə anlatıqları, yaşantısı və ortaya qoyduğu əsərləri bir-birinin eynisidir.

Bir başqa nöqteyi-nəzərdən dəyərləndirmək lazımdırsa, o, üstün bir hissiyyata sahib bir könül insanıdır. Ənənəvi mədəniyyət xəzinəsi, təsəvvüf təsiri bütün əsərlərində özünü əks etdirir. Etina ilə qurduğu cümlələr günümüzdə qabağa çıxan bir çox yazarda görüldüyü kimi tənqidli xatırlatır; sanki könül tellərini titrədir, fikir mexanizmasını hərəkətə gətirir.

Şair Məmməd Aslanın dediyi kimi o, bir eşq pərvanəsidir könüllərimizə qonan. Ancaq mən bundan fərqli olaraq onu daha çox “dəniz”ə bənzədirəm. Bu gün könül insanların yox deyiləcək qədər az olmuş hamımız tərəfindən hiss edilir. Onu biliyəm ki, dəniz dalğa olmadığı zamanda belə tərpənir. Bu tərpənmənin səbəbi ətrafinı əhatə edən küləkdir. Dənizin bir yanındaki tərpənmə eynilə Peyğəmbər(s.ə.s) dövründən bu yana könül dostlarının daşıqları rəhmət əsintiləri kimi yayılma-yayaşa dənizin digər üç yanına da sırayət edər.

Sözümüz buraya gətirmək istəyirəm: Könül insanını sadəcə “sevmək” bəs etmir, həyatından əsintiləri də həyata əsdirmək lazımlı gəlir.

Elə deyilmə?

Tanıdığım bir könül insanı var. O, söhbəti çox şirin, mütəvazi bir insandır. Onun söhbətini saatlarca diqqətlə dinləyə bilər, heç bezməzsiniz. Hər hansı bir mövzuda danışarkən və ya bir suala cavab verərkən, eynilə bir həkimin xəstəsini müalicə etməsi kimi doğruların yanında səhvləri də söyləməsi onun özünəməxsus bir xüsusiyyətidir.

Məni onun yanında dəfn edin

Havva Meyeroviç

Allah-Təalanın Adəm övladına bəxş etdiyi beyinin çalışma xüsusiyyəti elədir ki, insan hər hansı yeni bir məkana getdikdə o məkanla əlaqəli əvvəlcədən öyrənilmiş bilgilər elə o məkan və zamanda insanın ağlına gəlir. Bu məqaləni yazmağımı səbəb olan hadisə də elə bundan ibarətdir.

Magistr təhsili almaq üçün gəldiyim, bizə qonşu və qardaş olan Türkiyənin Konya şəhərində sənədləşmə işlərimizi müəyyən vaxtda həll edib qurtardıq. Burda tanış olduğum və əvvəlcədən tanışığım dostlarla "Konyada tələbə olasan, ancaq Mövlananı ziyarət etməyəsən" dedik və Mövlananın qəbrini, Muzey Kompleksini ziyarət etməyə yollandıq.

Tarixi görünüşünü indi də qoruyub saxlayan, eyni zamanda Səlcuqlu dövlətinin paytaxtı olmuş bu yerləri gəzərkən məqalənin əvvəlində qeyd etdiyim kimi bu məkanla bağlı əvvəlcədən oxuduğum və yeni cərəyan etmiş bir hadisə yadına düşdü.

Məsnəvini oxuduqdan sonra İslami seçərək Havva Məryəm adını alan Fransız professor

Meyeroviç 1999-cu ildə 90 yaşında vefat etmiş ve cənazəsi Parisdə torpağa tapşırılmışdı.

İlk adı ilə Eva De Vitray Meyeroviç, 26 May 1998-ci ildə Konyada tərtib edilən bir simpoziumda “Mövlana və Psixologiya” mövzusunda çıxış etmiş, məruzəsinin sonunda isə; “Mənim kimi yaşlı və zəif bünyəli, xəstə qəlbi ilə kilometrlərlə yolu qət edərək buraya gəlmək belə, Hz. Mövlananın hüzurunda yorğunluq deyil, sevinc verir. Onun mənəviyyatının kölgəsində qiyamətə qədər qala bilmək üçün məni Konyada dəfn edin” deyə vəsiyyət etmişdi.

24 İyul 1999-cu ildə dünyasını dəyişən bu fransız professorun nəşri vəsiyyətinə uyğun olaraq, 2008-ci ilin dekabr ayında Konyaya gətirilmiş və Mövlananın karşısındaki məzarlıqla dəfn edilmişdi.

Bu bilgilərimizə əsasən yaxınlıqda bir yerdə olduğunu ehtimal etdiyimiz həmin qəbri görmək istəmişdik. Ancaq bu qədər izdihamlı camaatın içindən o qəbrin yerini kimin biləcəyini, həmçinin yaxınlıqdakı böyük məzarlıqda harda dəfn edildiyini, hətta burda olub-olmadığını da bilmirdik. Lakin Havva Meyeroviçin qəbrini tapmaq çox da çətin olmadı. Məzarlığın girişindəki polis məmurundan soruşmağıza; “Bəli! Düz deyirsiniz. Həmin qəbir bu məzarlıqdadır. Mərhumənin vəsiyyəti üzrə keçən il gətirilərək buraya dəfn olunmuşdur” dedi və məzarın yerini göstərdi.

Məqsədimiz sənədlərdə keçdiyinə görə qırx min insanın dəfn olunduğu bu məzarlıqda hər hansı bir məzənə tapmaq deyil, ömrünün ahlı çağında İslami seçən və müsəlman olan, həmçinin Mövlananın mənəviyyat kölgəsində dəfn olunmaq istəyən bu avropalı professorun gözü ilə Şərq aləminə və İslama baxmaq istəyi idi. Bunun üçün həmin qəbri tapmağa və görməyə bəlkə ehtiyac da yox idi. Ancaq bu qəbri ziyanət edərkən belə bir qənaətə də gəlməşdik; Şərq dünyası son yüz-yüz əlli ildə Qərbin maddi rifahi və sənaye inkişafı qarşısında gözləri qamaşlığı və ona aşiq olduğu halda, Qərb dünyası isə Şərqi mənəvi zənginliyi və yüksəkliyi qarşısında gözləri qamaşmış, ona aşiq və heyran olmuşdur.

Bu qarşılıqlı istək, arzu və aşiq olmalar hər halda bizim itirmiş olduğumuz elmi zənginlik və sənaye inkişafını onlardan almağımızla, Qərbin də bizdəki mənəvi və əxlaqi zənginlik və yüksəkliyi özləri üçün almaları ilə sona çatacağa bənzəyir.

Sağlığında qədrin bil!

Yol gedəndə Allahını çağır get,
Yavaş-yavaş çalış, hər an ağır get,
El içində divanə yox, fağır get
Olmaq üçün məqsədinə sən nail
İnsanların sağlığında qədrin bil!

Bir əxlaq var, bir ədəb var, bir ərkan.
Millətinə layiq olsan sən hər an
Həmi sevər, razi qalar Yaradan.
Tövbə eylə bu gün, hələ gec deyil.
İnsanların sağlığında qədrin bil!

Ümid dolu ürəkləri incitmə,
Sən özünü nadanlığa sövq etmə,
Tikan kimi ortalıqda heç bitmə,
Haqqı sev imanla, Tanrıya əyil
İnsanların sağlığında qədrin bil!

Bütün ömrün bada gedər sayiq ol,
Acı sözlə könül qırma ayıq ol.
Cürət et ki, insanlığa layiq ol
Qoy küsməsin səndən nakam və əlil
İnsanların sağlığında qədrin bil!

Bir salam ver kədər dolu gözlərə,
Şöhrətin də tez yayılsın hər yerə,
Desinlər ki, halal olsun min kərə.
Ayıl qəflət yuxusundan, ey qafıl!
İnsanların sağlığında qədrin bil!

Şəmşir Şimşəkoğlu

İBRƏTLƏR

QARŞILIQSIZ SƏDƏQƏ

Hz. Aişə (r.anha) fəqirlərə göndərdiyi sədəqələri bəzəyib ən mükəmməl hala gətirəndən sonra göndərərmiş. Nə üçün belə edirsən deyənlərə bu cavab; verərdi:

- Mən Allah Rəsulu (s.ə.s)-dən eşitdim ki; “Sədəqə, ehsan və ikram yoxsulun əlinə keçmədən əvvəl Allahın əlinə düşər.” Allahın əlindən keçən sədəqə də oraya layiq olmalıdır.

Bir də kiminlə o sədəqəni göndərirmişsə, ona belə tənbəh edərmiş:

“- Diqqətli ol! Sədəqəni alan fəqir necə dua edərsə, o duanı əzbərində saxla və mənə çatdır”

Bunun hikmətini soruşanlara isə belə cavab verərmiş:

- O duanı mən də fəqir üçün edim ki, o dua sədəqəmin qarşılığı olmasın. Sədəqəmin qarşılığının ancaq Allah rızası olmasını isteyirəm

Islam böyüklerinin sədəqə və zəkat ibadətində “sədəqə verən, alana təşəkkür etməlidir” sözü indi daha çox aydın oldu.

RUZİNİ KİM VERİR?

Müsəlmanlar Məkkədə müşriklərin zülmünə məruz qaldıqda Allah Rəsulu Yəsribə (Mədinəyə) köç etmələrini əmr etdi. Müsəlmanlar:

- Biz ora necə gedə bilərik? Orada nə yerimiz-yurdumuz, nə də malımız-mülkümüz var. Bizi kim yedirib-içirəcək? -dedilər.

Bunun üzərinə Allah (c.c) bu ayəni endirdi:

“Neçə canlılar vardır ki, ruzisini yanında daşıdır. Çünkü onların da, sizin də ruzinizi Allah verir. O, hər şeyi eşidir və bilir.” (əl-Ənkəbut, 60)

RİYAKARA CAVAB

Bir nəfər Hz. Əli (r.a)-i qiyabında (yəni arxasından) pislədiyi halda üzünə qarşı öyməyə başlayınca, ondan bu cavabı alır:
“Söylədiklərdən daha aşağı, amma qəlbindən keçirdiklərdən daha üstünəm.”

HƏYAT NƏ ZAMAN BAŞLAYIR?

“Həyat qırx yaşdan sonra başlayır” deyən adama alım bu cavabı verir: “Əgər otuz beş yaşında ölməsən!..”

MÜSİBƏT VƏ FƏQİRLİK

Bir hökmdara bənzəri görülməmiş dərəcədə böyük, inci və almazla bəzədilmiş bir su qabı hədiyyə etdilər. Hökmdar buna çox sevindi. Yanındakı bir alimdən “bu hədiyyə haqqında nə deyirsən?” deyə soruşdu.

Alim:

- Bunu bir müsibət və fəqirlilik olaraq görürəm -dedi.
- Bu necə ola bilər ki? - deyə soruşan hökmdara, alimin cavabı belə oldu:
 - Əgər qırılsa, səbir edilməz bir müsibət. Oğurlansa, bənzəri görülməmiş bir fəqirlilik olar. Amma bu sizə verilmədən əvvəl siz bu müsibət və fəqirlilikdən əmin-amanda idiniz.

Hələ məclis daşılmamışdı ki, su qabı düşüb qırıldı. Hökmdar buna çox kədərləndi və belə dedi:

- Alim doğru söylədi, KAŞ Kİ, BU SU QAB MƏNƏ HEÇ VERİLMƏYƏYDİ.

ƏSL PADŞAH

Abdullah b. Mübarək (rəh.ə) Harun Rəşidi ziyarətə gələndə əsgərlər və xalq onun ətrafında toplandı. Onu görmək istəyənlər böyük izdiham meydana gətirdi.

Xəlifənin anası sarayın pəncərəsindən xalqın ona olan rəğbətini görünçə, onun kim olduğunu soruşdu.

- Xorasanın alimidir, -dedilər. Xəlifənin anası:
- Vallahi əsl mülk və izzətə sahib olan, əsl padşah olan odur. Xalqı dəyənək və qırmancla bir yerə toplayan Harun deyil... -dedi.

NƏ XEYRİ VAR?

Bir nəfər alimdən soruşur:
- “Əfəndi! Mən namaz qılsam Allaha nə xeyri var?”
Alimin cavabı sualla olur.
- Sən namaz qılmasan, özünə nə xeyrin olacaq?

ÖLÜLƏR ÇİÇƏK İYLƏMƏZ

Amerikalı iş adamı bir çinlidən istehza ilə soruşur:
- Ölüləriniz, məzarlarına qoyduğunuz düyüləri nə zaman yeyəcək?
Çinli başını qaldırmadan cavab verir:
- Sizin ölüləriniz, qoyduğunuz çiçəkləri iylədiyi zaman.

Xeyir

Bir zamanlar Afrikada hökmranlıq edən bir kral vardı. Kral hələ uşaqlığın-dan dostluq etdiyi, birlikdə böyüdüyü bir dostunu heç yanından ayırmazdı. Hara getsə onu da özü ilə birlikdə aparardı.

Kralın bu dostu tamam fərqli xaraqterə sahib idi. İstər öz başına gəlsin, istərsə də başqasının, istər yaxşı, istərsə də pis; hər hadisə qarşısında həmişə eyni sözü söyləyərdi:

“Bunda da bir xeyir var!”

Bir gün kral dostları ilə birlikdə ova çıxırlar. Kralın digər dostu tüfəngi doldurub ona verir. Kral da atəş açır. Tüfəng səhv doldurulduğu üçün atəş əsnasında kralın baş barmağı qopur.

Vəziyyəti görən dostu həmişə söylədiyi sözü söylədi:

“Bunda da bir xeyir var!”

“Bunda xeyir filan yoxdur! Görmürsən, barmağım qopdu?” və sonra da hirsı soyumadığı üçün dostunu zindana atdırır.

Bir il sonra, kral adamyeyən qəbilələrin yaşadığı və əslində yaxınlaşmaması gərəkən bir ərazidə ova çıxmışdı. Adamyeyənlər onları ələ keçirdilər və kəndlərinə apardılar. Əllərini, ayaqlarını bağladılar və kəndin meydanına odun yıḍılar. Sonradan odunların ortasındakı dirəklərə bağladılar.

Tam odunların yandırılacağı sırada kralın baş barmağının olmadığını gördülər. Bu qəbilə batıl inancları səbəbiylə bədən üzvlərindən biri əskik olan insanları yemirdilər. Belə bir insanı yedikləri təqdirdə başlarına dəhşətli bəlaların gələcəyinə inanırdılar. Bu qorxu ilə kralı dirəkdən açaraq buraxırlar.

Sarayına qayıtdıqda, qopmuş barmağı sayəsində xilas olduğunu anlayan kral dostuna qarşı etdiyi hərəkətindən peşman oldu. Zindana getdi və zindandan çıxardığı dostuna başına gələnləri bir-bir danışdı.

“Sən haqlı idin” dedi. “Parmağımın qopmasında doğrudan da bir xeyir vardi. Buna görə də səni bu qədər uzun müddət zindanda tutduğum üçün üzr istəyirəm. Etdiyim çox haqsız və pis işdi.”

“Xeyr” deyə qarşılıq verdi dostu. “Bunda da bir xeyir var.”

“Ən yaxın dostumu bir il boyunca zindanda tutmağın nə xeyri ola bilər axı?”

“Əgər mən zindanda olmasaydım, sizinlə birlikdə ova gedəcəkdirdim, o zaman məni də öldürücəkdirər!”

Dünyanı düzəltmək

Bir həftənin yorğunluğundan sonra bazar gününün səhəri qalxdıqda bütün həftənin yorğunluğunu çıxarmaq üçün qəzeti əlinə aldı. Bütün günü evdə istirahət etməyi düşünürdü.

Elə bu zaman oğlu qaçaraq gəldi və kinoya nə vaxt gedəcəklərini soruşdu. Oğluna söz vermişdi ki, bu bazar onu kinoya aparsın. Amma heç çölə çıxmaq istəmədiyi üçün bir bəhanə gətirdi. Masanın üstündəki dünya olan şəkli gördü.

Əvvəlcə dünya xəritəsini kiçik parçalara ayırdı və oğluna “əgər bu xəritəni düzəltə bilsən səni kinoya aparacam” dedi, sonra da belə düşündü. “Ən yaxşı coğrafiya professorları belə gətirsən bu xəritəni axşama qədər düzəldə bilməzlər.”

Aradan on dəqiqə keçdikdən sonra oğlu qaça-qaça atasının yanına gəldi və “ata, xəritəni düzəlttim. Kinoya gedə bilərik?” - dedi.

Atası əvvəlcə inanmadı. Şəklə baxdıqda isə gözlərinə inanmadı. Oğlundan bunu necə düzəldiyini soruşdu.

Uşağın cavabı çox mənali oldu: Mənə verdiyin xəritənin arxasında adam şəkli vardi. İnsanı düzəldiyim zaman dünya özü-özünə düzəlmüşdi.

Hirslənmək

Ata yenicə aldığı yük maşınına baxmaq üçün evindən çıxdıqda üç yaşındakı oğulunun çox xoşbəxt bir şəkildə əlindəki çəkicilə yük maşınının kapotunu məhv etdiyini gördü. Dərhal oğlunun yanına gəldi və uşağın əlinə çəkicilə vurmağa başladı. Bir az sakitləşdikdən sonra oğulunu xəstəxanaya apardı. Həkim uşağın qırılan sümüklərini əvvəlki halına getirmək üçün əlindən gələni etsə də heç bir nəticə alınmadı. Uşağın iki əlinin barmaqlarını kəsmək məcburiyyətində qaldı. Uşaq əməliyyatdan çıxbıb gözlərini açdıqda əllərinin sarıqlı olduğunu fərq etdi və məsum bir ifadəylə “Atacan, yük maşınına zərər verdiyim üçün üzr istəyirəm.” dedi və sonra atasından soruşdu: “Barmaqlarım nə vaxt yenidən çıxacaq?” Evə gəldikdən sonra ata əbədi olaraq gözlərini həyata yumdu...

Biri masaya süd dağıtdıqda, ya da bir körpənin ağladığını eşitdiyinizdə bu əhvalatı xatırlayın. Çox sevdiyiniz birinə qarşı səbrinizi itirdiyinizi anladıqda əvvəlcə bir az düşünün. Maşınlar təmir edilə bilər, amma qırılan sümüklər və zədələnən duyğular heç bir zaman təmir edilə bilməz: İnsan səhv edər. Hamımız səhv edərik. Lakin hirslə və düşünmədən edilən şeylər insanı sonsuza qədər narahat edər. Hərəkətə keçmədən əvvəl durun və düşünün. Səbirli olun. Anlayış göstərin və sevin...

HƏDİYYƏ

Əziz Mahmud Hüdayi həzrətləri bir gün Osmanlı Padşahı Sultan Əhmədin göndərdiyi hədiyyəni qəbul etməyib, geri qaytarır. Padşah da o hədiyyəni başqa bir alim olan Əbdülməcid Sivasiyə göndərir. Əbdülməcid Sivası isə padşahın göndərdiyi hədiyyəni qəbul edir.

Bunu görən padşah: “Əbdülməcid Əfəndi! Əziz Mahmud sənin qəbul ettiyin hədiyyəni qəbul etməmişdi,” dediyində: Əbdülməcid Əfəndi belə cavab verir: “Əziz Mahmud simurq quşu kimidir. O elə kiçik şeylərə tənəzzül etməz.”

Sultan Əhməd bu dəfə də Əziz Mahmuda:

“Sənin qəbul etmədiyin hədiyyəni Əbdülməcid Sivası qəbul etdi,” dediyində, Əziz Mahmud Hüdayi həzrətləri belə cavab verir:

“O, dəniz kimidir, içində bir damla nəcasətin düşməsiylə korlanmaz”.

YUXU QARDASLIĞI

Mövlana həzrətləri tələbələrindən biriylə yolda gedərkən, yol kənarında bir neçə itin bir-birilərinə sarılıraq yatdıqlarını görürler.

Yanındakı tələbəsi:

- Necə də gözəl bir qardaşlıq nümunəsi, deyər. Kaş ki, insanlar da bundan dərs alayırlar.

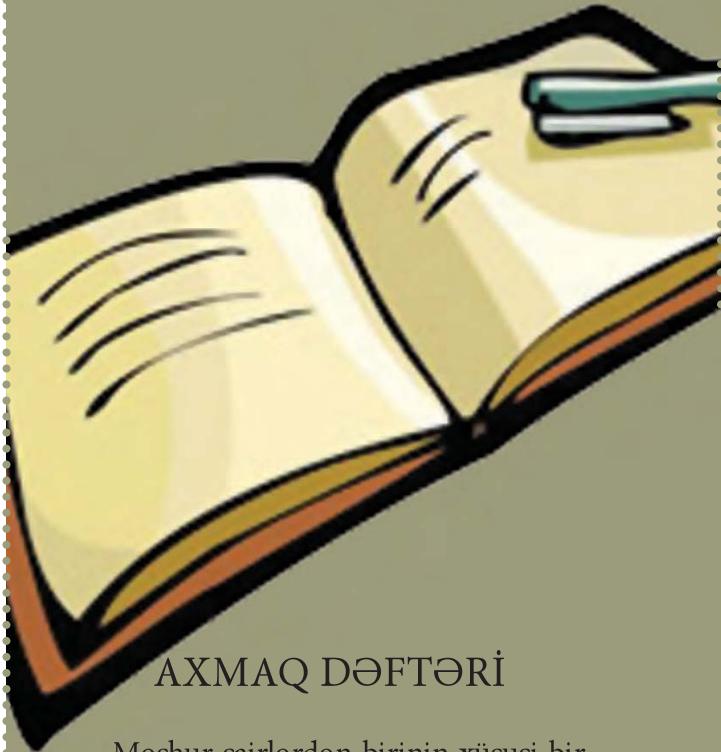
Mövlana təbəssüm edərək cavab verir:

- Aralarına bir sümük at, sonra gör qardaşlıqlarını.

SPİRTSİZ PİVƏ İÇMƏK OLARMI?

Bir din aliminə “Spirtsiz pivə içə birlərəmmi?” deyə sual verilir. O da suala Molla Nəsrəddinin bir lətifəsi ilə cavab verir:

“Bir nəfər Molla Nəsrəddindən:
- Tualetdə bir şey yemək olarmı?
deyə soruşduqda bu cavabı vermişdi:
- Olar. Amma içəridə başqa bir şey
yediyini zənn etsələr, nə deyəcəksən?”

AXMAQ DƏFTƏRİ

Məşhur şairlərdən birinin xüsusi bir dəftəri vardı. Axmaq işlərlə məşğul olanların adlarını bu dəftərə yazardı. Bir nəfər başqa birinə hirsəndiyi zaman belə: “Sənin adın da şairin axmaq dəftərində var,” deyə sataşırımış. Bir gün o dövrün padşahı “görəsən dəftərdə kimlərin adları var?” deyə maraqlanır. Əmr verərək şairin əlindəki dəftərin tez hüzuruna gətirilməsini isteyir. Dəftəri şairdən alıb padşaha gətirirlər. Padşah axmaqların adlarının yazılı olduğu o dəftərdə öz adına da rast gəlincə çox hirsənir, hadisəni heç kimə söyləməyərək vəziyyətdən çıxış yolu axtarmağa çalışır. Mükafat vermək adı ilə şairi hüzuruna çağırıldırır, şairdən öz adının nə üçün o dəftərdə yazılı olduğunu soruşur: şair:

- Padşahım, siz mehtərinizə yüz min qızılverərək Ərəbistandanat gətirməsini istəmədinizmi? O qədər pulu alan bir şəxs heç geriyə qayıdarmı?

Padşah biraz düşündükdən sonra:
- Yaxşı, bəs qayıdarsa... Şair dərhal cavab verir:

- Padşahım, heç narahat olmayın, o zaman sizin adınızı silib, onun adını yazaram.

“QARŞILIQLI ANLAŞMADAN BİRGƏ ƏMƏKDAŞLIĞA DOĞRU”

Noyabr ayının 6-da Bakıda Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri Şeyxüislam Hacı Allahşükür Paşazadə həzrətlərinin anadan olmasının 60 və şeyxüislamlıq fealiyyətinin 30 illiyinə həsr olunmuş “Dinlərarası dialoq: qarşılıqlı anlaşmadan birgə əməkdaşlığa doğru” mövzusunda beynəlxalq konfrans keçirilmişdir.

Beynəlxalq konfransda 25 ölkədən, Rusiya Federasiyasının subyekti olan 5 respublikadan rəsmi şəxslər, din xadimləri, dinsünaslar, 7 beynəlxalq təşkilatın, Azərbaycandakı səfirliklərinin nümayəndələri, ölkəmizdəki din və konfessiyaların təmsilçiləri, o cümlədən Türkiyə Cümhuriyyəti Əziz Mahmud Hüdayi Vəqfinin fəxri başqanı Osman Nuri Topbaş bəy və Mərmərə Universiteti İlahiyyat fakültəsi dekanı Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz iştirak edirdilər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva noyabrın 6-da Bakıda «Gülüstan» sarayında Beynəlxalq konfransın açılış mərasimində iştirak ediblər.

Təzəpir məscidində davam edən konfrans Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri cənab Hidayət Orucov sədrlik edib. Rusiya Müsəlmanları Mərkəzi Ruhani İdarəsinin sədri Tolqat Tacəddin öz təbrik çıxışında bütün insanların və cəmiyyətlərin dialoq şəraitində yaşamasının vacib olduğunu vurgulayıb. Tacikistan prezidenti yanında İslam Araşdırma Mərkəzinin rəhbəri Nurədullah Dövlətov Tacikistan prezidenti İməməli Rəhmonun Allahşükür Paşazadəyə təbrik məktubunu oxuyub.

Rusiya Müftilər Şurasının sədri Ravil Qaynutdin konfransda çıxış edərək Şeyxin Qarabağ problemi, Qafqazda sülh və sabitlik üçün göstərdiyi təşəbbüslerinin təqdirəlayıq olduğunu deyib: “Dinlər və xalqlar arasında münaqişələrin olmaması bizim üçün çox vacibdir.”

Gürcüstan katalikosu, patriarxi II İlya isə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa olunacağına ümidi etdiyini bildirib: “Əgər biz Qafqazda sülh istəyiriksə, o zaman ərazi bütövlüyünə nail olmalıdır.”

Konfransda Küveytin vəqflər naziri Adil Əl Fəlah, İran prezidenti Mahmud Əhmədnejdətin nümayəndəsi Ayetullah Muhamməd Əli Təsxiri, Türkiyə Diyanət İşləri İdarəsinin təmsilçisi Mehmet Yemin Özafşar, Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının nümayəndəsi Əbdürəhman əz-Zeyd də çıxış edərək Allahşükür Paşazadəyə öz təbriklərini çatdırıblar.